

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

ZNALOST TŘÍDĚNÍ ODPADU U DĚTÍ V MŠ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autor: Vladimíra Jiráková

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Kadlecová

České Budějovice 2021

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne 21. 3. 2021

.....

Vladimíra Jiráková

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Veronice Kadlecové za její ochotu, odborné vedení a významné připomínky při psaní práce. Dále děkuji všem zúčastněným pedagogům z mateřských škol za spolupráci při tvorbě této bakalářské práce.

Abstrakt

Bakalářská práce je zaměřena na zjištění znalostí dětí v oblasti třídění odpadu. Hlavním cílem práce je porovnání povědomí dětí z vesnické a městské mateřské školy o existenci recyklovatelných materiálů, kontejnerů na tříděný odpad a možnosti jejich dalšího využití. Teoretická část se sestává z rešerše vybrané literatury a specifikace jednotlivých termínů souvisejících s problematikou environmentální výchovy. Dále popisuje specifikace dítěte v předškolním věku. Další kapitola je věnována druhům odpadů a jejich následným zpracováním. Praktická část se skládá z kvalitativního výzkumu ve formě řízeného hloubkového rozhovoru s vedoucími pedagogy zvolených tříd v každé z obou typů mateřských škol. V neposlední řadě je navržen týdenní plán na toto téma. Na závěr této části byla provedena činnost přímo v mateřských školách s dětmi vedená studentkou. Aktivita spočívá v roztřídění přineseného čistého odpadu do krabic označených příslušnou barvou.

Klíčová slova

dítě předškolního věku, třídění odpadu, environmentální výchova, vesnická mateřská škola, městská mateřská škola

Abstract

The bachelor thesis is focused on finding out children 's knowledge in the field of waste sorting. The main goal of this work is to compare the awareness of children from the village and city kindergarten about the existence of recyclable materials, containers for sorted waste and the possibility of their further use. The theoretical part consists of a search of selected literature and specifications of individual terms related to the issue of environmental education. It also describes the specifications of a preschool child. The next chapter is devoted to the types of waste and their subsequent processing. The practical part consists of qualitative research in the form of a controlled in-depth interview with the head teachers of selected classes in each of the two types of kindergartens. Last but not least, a weekly plan on this topic is proposed. At the end of this part, the activity was carried out directly in kindergartens with children led by a student. The activity consists in sorting the brought clean waste into boxes marked with the appropriate color.

Keywords

preschool child, waste sorting, environmental education, village kindergarten, city kindergarten

Obsah

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 TŘÍDĚNÍ ODPADU JAKO SOUČÁST ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVY.....	10
1.1 Environmentální výchova	10
1.1.1 Definice environmentální výchovy	11
1.1.2 Historie environmentální výchovy.....	12
1.1.3 Cíle environmentální výchovy	14
1.2 Třídění komunálního odpadu v mateřské škole.....	14
1.2.1 Komunální odpady.....	14
1.2.2 Recyklovatelné odpady.....	15
1.2.2.1 Papír.....	15
1.2.2.2 Plast	16
1.2.2.3 Sklo	16
1.2.3 Symboly na obalech.....	16
1.2.3.1 Postava vyhazující obal do koše	16
1.2.3.2 Zelený bod s šipkami	17
1.2.3.3 Plné šipky ve tvaru trojúhelníku	17
1.2.3.4 Obrysové šipky do tvaru trojúhelníku	18
1.2.3.5 Popelnice s křížem.....	18
2 ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA V KONTEXTU PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	19
2.1 Specifikace dítěte v předškolním věku ve vztahu k environmentální výchově	19
2.2 Environmentální výchova v RVP PV.....	20

2.2.1	Dítě a jeho tělo	20
2.2.2	Dítě a jeho psychika	20
2.2.3	Dítě a ten druhý	21
2.2.4	Dítě a společnost	21
2.2.5	Dítě a svět	21
2.3	Obsah environmentálního vzdělávání v MŠ	22
2.4	Metody environmentálního vzdělávání v MŠ	22
PRAKTICKÁ ČÁST		25
3	CÍL	25
3.1	Výzkumné otázky	25
4	METODIKA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	26
4.1	Pozorování	26
4.2	Rozhovor	27
4.3	Připravený týdenní plán	28
4.3.1	Vybraná řízená činnost	30
4.4	Popis vzorku	33
4.4.1	Mateřská škola na vsi	33
4.4.2	Mateřská škola ve městě	34
5	ANALÝZA POZOROVÁNÍ A ROZHOVORŮ	35
5.1	Vesnická MŠ	35
5.2	Městská MŠ	38
5.3	Porovnání aktivity v městské a vesnické MŠ	41
5.4	Porovnání odpovědí z rozhovorů	42
6	ŘEŠENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK	45

6.1 Jaký je rozdíl v povědomí o existenci recyklovatelných materiálů, třídění odpadů a jeho další využití mezi dětmi z městské a vesnické mateřské školy?

45

6.2 Jaké jsou schopnosti a znalosti dětí v třídění odpadů a jeho dalšího využití dle vyučujících? .....

45

6.3 Jakým způsobem vyučující podporují třídění odpadů ve vybraných mateřských školách? .....

46

7 ZÁVĚR .....

47

8 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ .....

49

9 SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK .....

52

10 SEZNAM OBRÁZKŮ .....

53

11 SEZNAM TABULEK .....

53

12 PŘÍLOHY .....

54

ÚVOD

Téma třídění odpadů je mi velice blízké, protože jsem navštěvovala základní EKO školu v malém městě na Vysočině. Vedení základní školy každoročně organizovalo mimoškolní aktivity jako například sběr papírů, kaštanů a žaludů. Papír škola prodávala odběrateli k recyklaci. Žaludy a kaštany od nás vykupoval okresní myslivecký spolek, který tím dále přikrmoval lesní zvěř. Díky těmto ziskům jsme mohli sponzorovat africké dítě, jemuž jsme tímto umožnili studovat. Každý rok jsme také na Den Země, který spadá na 22. dubna, chodili s rodiči uklízet okolo celého komplexu školy.

Způsob vedení základní EKO školy měl za příčinu zlepšení prostředí školy a jejího okolí včetně snížení vylučování směsného odpadu. Tento typ chování a zacházení s přírodou shledávám jako velice prospěšný pro udržení zdraví planety.

Hlavním cílem bakalářské práce je porovnání povědomí dětí z vesnické a městské mateřské školy v Jihočeském kraji o existenci recyklovatelných materiálů, kontejnerů na tříděný odpad a o možnostech dalšího využití odpadu.

Teoretická část se sestává z rešerše vybrané literatury a definic jednotlivých termínů souvisejících s problematikou environmentální výchovy. Dále popisuje specifikace dítěte v předškolním věku. Další kapitola je věnována druhům odpadů a jejich následným zpracováním.

Praktická část se skládá z kvalitativního výzkumu ve formě strukturovaného hloubkového rozhovoru s učitelkami již zmíněných školek a realizaci vzdělávací činnosti s dětmi, která bude vybrána z předem připraveného týdenního celku. Tato činnost bude sloužit ke zjištění, na jaké úrovni je vedení dětí ke třídění odpadů ve vesnických a městských školách a k nalezení shodných i odlišných znaků.

TEORETICKÁ ČÁST

1 TŘÍDĚNÍ ODPADU JAKO SOUČÁST ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVY

Jedním ze základních pilířů environmentální výchovy by mělo být vedení dětí ke třídění odpadu a celkově ke kladnému vztahu k životnímu prostředí. Tomuto tématu se věnuje v podstatě celá bakalářská práce a vesměs i všechny použité zdroje. Tato kapitola je rozdělena do dvou částí. První se zabývá environmentální výchovou jako takovou, v druhé části je rozvedena problematika odpadů v rámci mateřské školy.

1.1 Environmentální výchova

Nejprve jsou popsány definice, historie a cíle environmentální výchovy. Například jsou představeny formulace od Pilného (1991), Jančaříkové (2010) a Léblové (2012). Další podkapitola je věnována historii environmentální výchovy, ve které jsou zmíněny tři základní oblasti výchovy o životním prostředí od Činčery (2010). V poslední podkapitole jsou uvedeny důležité cíle tohoto odvětví.

1.1.1 Definice environmentální výchovy

Pilný (1991) popisuje environmentální výchovu jako jeden ze základních kamenů pro vytváření předpokladů ke zlepšování životního prostředí a jeho jednotlivých složek. Každý člověk je určitým způsobem zodpovědný vůči životnímu prostředí, takže environmentální výchova si klade za cíl poučit lidi o vztazích mezi člověkem a přírodou z hlediska přítomnosti a také budoucnosti.

Podle Jančaříkové (2010) je environmentální výchova snaha o výchovu ke zvyšování spoluzodpovědnosti za současný i budoucí stav naší Země. Cílem environmentální výchovy je rozvoj citlivosti, tvořivosti a vstřícnosti lidí k řešení ekologických problémů. Klade důraz na umírněnost ve spotřebě odpadu v domácnosti.

Další definice tohoto pojmu patří Léblové (2012), která tvrdí, že environmentální výchova poukazuje na fakt, že lidé ohrožují život na Zemi svými činy, odhaluje různé možnosti pozitivních změn v environmentálním prostředí a buduje správné hodnoty, postoje a kompetence vzhledem k ochraně přírody. Cílem je upevnit ve společnosti kladný a odpovědný vztah k přírodě. Důležité také je, aby si lidé uvědomili, že příroda je nenahraditelná a musíme ji udržovat pro budoucí generace.

Dle mého názoru je nejvýstižnější definice od Jančaříkové (2010). Pro mě má environmentální výchova význam takový, že bych měla své okolí vést k zodpovědnému chování nejen k přírodě, ale celému životnímu prostředí a chování v něm. Ráda bych v mé budoucí práci pěstovala v dětech lásku k přírodě a naučila je, jak po sobě zanechat co nejméně negativní stopu.

„Dle §13 odstavce 4 písmena v zákoně 123/1998 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy je zodpovědné za obsažení environmentální výchovy ve smyslu udržitelného rozvoje v základních výukových plánech. Dále musí podporovat výuku pedagogických pracovníků v oblasti dalšího vzdělávání s náplní environmentální výchovy a udržitelného rozvoje (Zákon o právu na informace o životním prostředí, 1998).

1.1.2 Historie environmentální výchovy

Za zakladatele environmentální výchovy je považován skotský urbanista, pedagog, biolog, ochránce přírody a sociolog Patrik Geddes. Tento muž žil v 19. století, nikdy nevystudoval vysokou školu, ale celý život se vzdělával v těchto směrech od jednotlivých kantorů a mentorů z Anglie a Francie. Jeho cílem bylo procestovat celý svět, aby poznal různé lidi, jejich kultury, zvyky a tradice. Ztotožňoval se s ústředními mysliteli oné doby, jako byli například Charles Darwin a Mahátma Gándhí. Celoživotní snažení pana Gedde se započala diskuse o významu a náplni cílů environmentální výchovy (National Library of Scotland, 2018).

Pojem environmentální výchova byl vyřčen již na Mezinárodní unii ochránců přírody (IUCN) v roce 1947 (Kindlmannová, 2008). Po dlouhé roky se tento pojem tříbil a utvrzoval, a to přes konferenci ve Stockholmu (1972) a mezinárodní program v Bělehradě v roce 1975 až do dlouho očekávané první mezinárodní konference o environmentální výchově v Tbilisi Roku 1977, kde vznikla veřejně uznávaná definice tohoto pojmu (UNESCO,1977). Byly zde také stanoveny hlavní cíle environmentální výchovy:

„1.posílit naše vědomí a porozumění ekonomické, sociální a ekologické provázanosti v mateřských i venkovských oblastech;

2.poskytnout každému příležitost dosáhnout znalostí, hodnot, názorů, odpovědnosti a dovedností k ochraně a zlepšení životního prostředí;

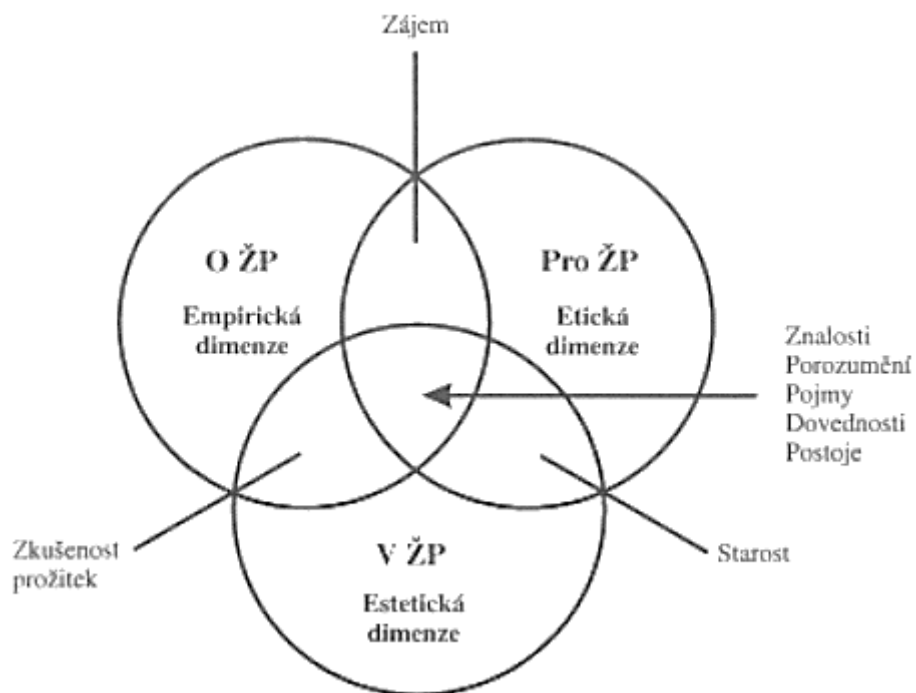
3.tvořit nové vzorce chování jednotlivců, skupin i společnosti jako celku vstřícné k životnímu prostředí“ (Tbilisi Declaration 1977).

V bývalém Československu zněl název pro dnešní environmentální výchovu „výchova k péči o životní prostředí“, po roce 1990 se změnil na „ekologická výchova“. Od poloviny 90. let se používá koncept environmentální vzdělávání, výchova a osvěta (EVVO). Pojem environmentální výchova vznikl z anglického názvu environmental education, ve kterém environment znamená životní prostředí a education se rozumí vzdělávání (Burianová, 2013).

Díky konferenci v Tbilisi se zařadila environmentální výchova mezi vyučované předměty. Environmentální výchova by měla vytvářet a utříďovat určité postoje, znalosti a kompetence k jednání (Činčera 2007).

Výchova o životním prostředí je chápána ve třech základních oblastech:

1. Faktografická a empirická dimenze
2. Uvědomění si vizuálně příjemné hodnoty přírody.
3. Etická dimenze a výchova k ohleduplnému jednání vůči životnímu prostředí (Činčera, 2007).

Obrázek 1 – Základní oblasti výchovy o životním prostředí
Zdroj: (Palmer, 1998)

1.1.3 Cíle environmentální výchovy

Hlavním cílem environmentální výchovy je vzbudit v jedinci zájem o přírodu s potřebou ji chránit. V mateřské škole má environmentální výchova poskytnout zažití okolní krajiny všemi smysly. Zvláště děti žijící v městech by měly být vedeny učit se vnímat přírodu všemi smysly. Pedagog by měl u dětí rozvíjet lásku a úctu k přírodě a vést je k poznání, že člověk je součástí přírody a příroda je součástí lidských životů (Leblová, 2016). V podobném duchu definovala Jančaříková (2010) cíl environmentální výchovy tak, že je v předškolním věku důležité vzbudit v dětech touhu objevovat přírodu a utvořit si k ní pevný vztah.

1.2 Třídění komunálního odpadu v mateřské škole

V této kapitole jsou vysvětleny pojmy komunální odpad dle zákona č.521/2020 Sb. a jak tento odpad definuje Altmann (2010) a recyklovatelný odpad, který je pak dělený na sklo, papír a plast. Dále jsou zde stručně popsány nejpoužívanější symboly z obalů různých odpadů.

1.2.1 Komunální odpady

Dle přílohy 1 k vyhlášce 381/2001 Sb. jsou odpady děleny do 20 kategorií. Pro účely této bakalářské práce bude využita pouze dvacátá skupina a z ní jen určité druhy, které jsou zvýrazněny žlutou barvou. Ostatní odpady nejsou v mateřských školách předpokládány (vyhláška 381, 2001).

¹Katalog odpadů

---

¹ Viz. příloha číslo 1

„Podle zákona č. 541/2020 Sb., o odpadech, je komunálním odpadem směsný a tříděný odpad z domácností, zejména papír a lepenka, sklo, kovy, plasty, biologický odpad, dřevo, textil, obaly, odpadní elektrická a elektronická zařízení, odpadní baterie a akumulátory, a objemný odpad, zejména matrace a nábytek, a dále směsný odpad a tříděný odpad z jiných zdrojů, pokud je co do povahy a složení podobný odpadu z domácností. Komunální odpad nezahrnuje odpad z výroby, zemědělství, lesnictví, rybolovu, septiků, kanalizační sítě a čistíren odpadních vod, včetně kalů, vozidla na konci životnosti ani stavební a demoliční odpad.“ (Ministerstvo životního prostředí, 2020).

Altmann (2010) definuje komunální odpad jako odpad, který vzniká v správní oblasti obce. Spadá pod něj odpad domovní, který patří do popelnic, recyklovatelný, jako například sklo, plast papír a jiné. Druhým typem odpadu je odpad objemný, tímto pojmem se rozumí odpad, který nelze uložit do kontejnerů a popelnic kvůli jeho velikosti, objemu nebo množství, může jím být nábytek, koberce a podobně.

1.2.2 Recyklovatelné odpady

Recyklace je v knize od Kuraše (2008) popsána jako znovuvyužití. Interní recyklace v původním slova smyslu znamenala znovuuvedení do procesu, ve kterém odpad vznikal, což nebylo povětšinou možné zrealizovat a recyklovaný odpad se používal úplně v jiném odvětví. Tato recyklace se nazývá externí. V dnešní době se tyto dva typy sjednocují, protože došlo k závěru, že oba mají pozitivní účinek na životní prostředí. Tento typ odpadů lze technologicky upravit ke znovuvyužití ve výrobním či obchodním procesu.

1.2.2.1 Papír

Kontejner na papír má modrou barvu a patří do něj noviny, časopisy, letáky, papírové obaly a není chybou vhodit sem i obálky s okýnkem z fólie nebo papíry s kancelářskými sponkami. Naopak sem nepatří jakkoli znečištěný papír, ani tvrdá vazba knih (Najfus, 2020).

1.2.2.2 Plast

Kontejner na plast má žlutou barvu a vhazují se do něj igelitové folie, PET láhve, plastové kelímky, které se nemusí vymývat. Dále sem patří plastové sáčky, tašky, obaly od pracích, kosmetických a hygienických prostředků, obaly od CD disků a další výrobky z plastu. Do těchto kontejnerů nepatří mastné obaly, zbytky potravin, obaly od žíravin a dalších nebezpečných látek (Najfus, 2020).

1.2.2.3 Sklo

Kontejnery na sklo se rozdělují na dva typy pro snazší třídění a recyklování. V zeleném na sklo barevné, nejčastěji tedy na zelené, modré a hnědé a v bílém na sklo čiré. Do kontejnerů na sklo nepatří skla z aut ani keramika a porcelán, či „plexisklo“ (Šťastná, 2013).

1.2.3 Symboly na obalech

Aby bylo možno rozeznat od sebe určité odpady, jsou na nich natištěny značky, které poskytují informace, jak s použitým obalem naložit. Jednotlivé symboly jsou dále popsány.

1.2.3.1 Postava vyhazující obal do koše

Tato značka nám ukazuje, že máme obal s tímto znakem vyhodit do určené nádoby na odpad. Pokud je postava přeškrtnutá, znamená to, že obal do koše nepatří, protože obsahuje nějakou nebezpečnou látku (Kolektiv autorů Public4u, 2021).

Obrázek 2 - Postava vyhazující obal do koše

Zdroj: (Kolektiv autorů VIVACO, 2021)

1.2.3.2 Zelený bod s šípkami

Tato značka představuje, že za tento obal byl udělen finanční obnos instituci, která zajišťuje odběr a recyklaci podle „Směrnice ES 94/62“. Nemusí být vždy v barevném provedení (Kolektiv autorů VIVACO, 2021).

Obrázek 3–Zelený bod s šípkami

Zdroj: (Kolektiv autorů Samosebou, 2021)

1.2.3.3 Plné šipky ve tvaru trojúhelníku

Díky tomuto symbolu je zřejmé, že je odpad možné recyklovat. Bývá doplněn různými čísly, písmeny nebo kombinací, z čehož je patrné, z jakého materiálu je obal vyroben (Kolektiv autorů Samosebou, 2021).

Obrázek 4 – Plné šipky ve tvaru trojúhelníku

Zdroj: (Kolektiv autorů Sběrné dvory Praha, 2021)

1.2.3.4 Obrysové šipky do tvaru trojúhelníku

Díky tomuto symbolu lze poznat, že obal je možný recyklovat a je vyroben z již recyklovaného odpadu. Pod symbolem mohou být napsána různá čísla, která prozrazují materiál, ze kterého je obal vyroben (Kolektiv autorů Samosebou, 2021).

Obrázek 5 - Obrysové šipky do tvaru trojúhelníku

Zdroj: (Kolektiv autorů Časopisy pro volný čas, 2021)

1.2.3.5 Popelnice s křížem

Škrtnutá popelnice značí, že odpad není možné do popelnice vhodit. Jedná se nejčastěji o nebezpečný odpad nebo elektrospotřebiče, které tuto informaci nesou již od zakoupení v záručním listu. Tento odpad se umísťuje na sběrné dvory, kde dojde k ekologické recyklaci (Kolektiv autorů elektrowin, 2015).

Obrázek 6 – Popelnice s křížem

Zdroj: (Kolektiv autorů Sběrné dvory Praha, 2021)

2 ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA V KONTEXTU PŘEDŠKOLNÍHO

VZDĚLÁVÁNÍ

Ve druhé kapitole jsou popsána specifika dítěte v předškolním věku ve vztahu k environmentální výchově. V druhé podkapitole je vysvětleno, jak environmentální výchova vychází z Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání v daných podoblastech. Závěrečná část této kapitoly se věnuje obsahu a metodám environmentálního vzdělávání. Je velice důležité, aby je pedagogové znali a dobře jim porozuměli.

2.1 Specifikace dítěte v předškolním věku ve vztahu k environmentální

výchově

Předškolní věk je označován jako celé období od narození až do začátku povinné školní docházky. Obecně se však předpokládá, že předškolní věk je zhruba od 5 do 7 let věku dítěte. Toto období je důležité k utváření vztahu k přírodě. Dítě je citlivé, empatické, vnímá všemi smysly to, co mu předáváme. Často ještě nemá vštípené nesprávné návyky, pokud ano, dokážeme je vcelku lehce ovlivnit. Ze strany pedagoga je zásadní uvědomit si a předávat dětem, že příroda je důležitou součástí našeho života a lidstvo je její součástí. Jelikož hlavní úlohou předškolního věku je hra, je proto velice příhodné, aby se odehrávala venku v přírodě. Děti jsou tak schopny si od útlého věku na přírodu zvyknout a dále si k ní vytvořit kladný vztah (Metodický materiál, 2016).

Environmentální výchova v předškolním věku je nejlépe chápána, pokud ji dítě může vnímat všemi smysly na základě praktické zkušenosti. Díky samostatnému experimentování si prohloubí vztah k reálným věcem a skutečně je prožije, čímž je pro něj snadnější si věci zapamatovat a v praxi použít. V tomto věku je u dětí obvyklý egocentrismus a žití primárně okamžikem. Zároveň si také pěstují svou sebeúctu, proto je pro ně důležité dostávat pozitivní hodnocení, respekt kolektivu a mít prostor vyjádřit svůj vlastní názor (Splavcová, 2018).

2.2 Environmentální výchova v RVP PV

Tato kapitola se zabývá vzdělávacími oblastmi z Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní věk s ohledem na environmentální výchovu. Je zde detailně popsáno, co je pro dítě důležité a jaké cíle je třeba rozvíjet v určitých oblastech ve vztahu k přírodě a životnímu prostředí.

2.2.1 Dítě a jeho tělo

V biologické oblasti je cílem pedagoga podporovat růst a neurosvalový rozvoj dítěte. Dalším cílem je podpora fyzické zdatnosti, pohybové zručnosti a manipulační dovednosti, s čímž souvisí také vývoj jemné a hrubé motoriky. Před nástupem do základní školy by mělo dítě zvládat samoobslužné činnosti a mít zdravé životní návyky a postoje (Splavcová, 2018).

Tyto cíle je ideální naplňovat v přírodě, kde dítě využije všechny smysly na vnímání okolního světa, jeho krás a různých podob. Díky různorodému počasí se má možnost naučit, jak se vhodně obléct, může si osahat nejrůznější přírodní materiály a poznávat tak jejich vlastnosti (Leblová, 2016).

2.2.2 Dítě a jeho psychika

V psychologické oblasti je hlavním záměrem navozovat duševní pohodu a zdatnost dětské psychiky. Dalším úkolem pedagoga je rozvíjet u dítěte jeho intelekt, jazyk a řeč. Důležité je, aby bylo schopné poznávat své city a vůli, stejně tak i jejich sebepojetí a sebehodnocení (Splavcová, 2018).

Při činnostech se dostane dítě do řešení strategie a problémových situacích ve skupinách, které budou muset vyřešit společně. Důležité také bude obhájení názorů, čímž si bude rozšiřovat slovní zásobu, asertivitu a odvahu vystoupit z davu, pokud bude mít jiný názor (Metodický materiál, 2016).

2.2.3 Dítě a ten druhý

V interpersonální oblasti je posláním pedagoga u dítěte předškolního věku podporovat vytváření kladných vztahů k druhému člověku (Splavcová, 2018).

Slušné chování k druhým lze prohlubovat i v přírodě, například při setkání s cizím člověkem dítě pozdraví. Důležitá je ohleduplnost a projevení pomoci druhým, pomalejším, méně ohebným, hůře se vyjadřujícím a podobně. Dítě se učí vyjadřovat úctu i k přírodě, samo navozuje vzorové situace, díky kterým se později učí, co se smí a nesmí v přírodě dělat (Leblová, 2016).

2.2.4 Dítě a společnost

V sociálně-kulturní oblasti je úkolem pedagoga začlenit dítě do společnosti ostatních lidí, umět dodržovat pravidla, pomoci dítěti osvojit si návyky, postoje a aktivně se spolupodílet na společenské pohodě a zároveň se v ní cítit příjemně (Splavcová, 2018).

Pro tuto oblast je velice důležité společné určení pravidel, čímž by měl pedagog podporovat prosociální chování související s vědomím o mezilidských a morálních hodnotách. Dítěti by mělo být také předáno, jak recyklovat a jak šetřit přírodu pomocí znovuvyužití vytřízeného materiálu (Metodický materiál, 2016).

2.2.5 Dítě a svět

V této oblasti je záměrem vytvořit u dítěte základní pravidla o světě. Děti by si zde měly vytvořit kladný postoj k přírodě a také by se měly dozvědět o globálních problémech (Splavcová, 2018).

Dalším klíčovým úkolem je seznámit dítě s tím, jak má šetřit životní prostředí, protože je důležité žemi chránit a zanechávat po sobě co nejmenší ekologickou stopu. S tímto také souvisí udržování čistého okolí mateřské školy. Skvělou příležitostí pro tento cíl je trávení času v přírodě a hra s přírodními materiály, dítě tak může snadno pozorovat změnu přírody provedenou lidmi, například znečištění apod. Díky pobytu venku také zjistí, jak se střídá roční období a naučí se, jak se nejlépe obléct (Leblová, 2016).

2.3 Obsah environmentálního vzdělávání v MŠ

Obsahem environmentálního vzdělávání v mateřské škole je vzdělávací nabídka, kterou může být například to, co pedagog dětem nabídne za hry, pomůcky a jak je namotivuje k činnosti. Řízené činnosti si vědomě připravuje pedagog dopředu, vybírá vhodné pomůcky a prostředí. Mnoho příležitostí, ve kterých může pedagog pomocí improvizace dítě rozvíjet v tomto oboru, se naskytne i ve volné hře (Boček a kol., 2019).

2.4 Metody environmentálního vzdělávání v MŠ

Mezi přijatelné metody patří například zážitková pedagogika, kdy si dítě nejvíce zapamatuje to, co skutečně prožije. Vhodné jsou také činnosti, při kterých děti spolupracují, a tím si upevňují sociální vztahy v kolektivu. Dále pak aktivity spontánní, kde děti přirozeně učí nápodobou (Svobodová a kol., 2010). Jednotlivé metody jsou rozepsány dále.

Spontánní činnosti

K nejdůležitější činnosti v předškolním věku patří bezpochyby spontánní hra. Dítě samo zkouší a objevuje určité vztahy a souvislosti, které dále řeší podle svého uvážení. Nejvíce přínosné je, pokud se tato hra odehrává venku v přírodě. Při adekvátním dozoru si můžou vyzkoušet práci s přírodním materiálem a jeho opracováním jednotlivými nástroji, jako je například pilka, smirkový papír a podobně (Boček a kol., 2019).

Experimenty a odhalení

Experimentování je jednou z hravých forem vzdělávání. Určité skupiny dětí přecházejí z pozorování, tedy pouze z očního objevování. Dítě se pro zajímavé pokusy snadno nadchne, proto je vhodné častější zařazování do ročního programu. Pedagog může vytvářet pokusy sám, nebo poskytnout materiály k samostatnému experimentování například při pobytu venku, kdy děti prochází okolo mraveniště. V této metodě je důležité, aby si pedagog uvědomil, že se tímto činem děti učí samy objevovat okolní svět a není třeba je za to trestat (Jančaříková 2010).

Smyslové činnosti a vytváření

Pro přesné a správné vnímání okolního světa je ideální využití všech smyslů. Hry pro zapojení smyslů se dají provádět v přírodě, na zahradě ale i uvnitř mateřské školy. Příkladem mohou být například Kimovy hry, hledání rozdílů, ochutnávání různých potravin, čichové, zrakové, hmatové a sluchové hádanky. Pro spontánní nebo řízené tvoření je důležitý fakt, že děti díky vnímání všemi smysly daný předmět dobře poznají. Mohou svou kreativitu využít v modelování z hlíny a modelíny, v práci s dřevěným či kovovým materiálem, s papírem nebo textilem. Pedagog může do pestré nabídky zařadit například recyklovatelný materiál, jako jsou igelitové sáčky, plastová víčka a lahve (Boček a kol., 2019).

Praktické obeznámení s technikou a jejího vlivu na životní prostředí

V této metodě je důležité, aby děti sledovaly kladné a záporné dopady techniky na přírodní prostředí. Děti si musí uvědomit, že technika představuje určité přínosy, jako je například převážení materiálu a možnost naučení se obsluhy jednoduchých strojů. Musí brát však také v potaz daná rizika spojená s technikou, především úraz elektrickým proudem nebo znečištění ovzduší škodlivými plyny z výfuků aut a zplodin z komínů (Boček a kol., 2019).

Praktická cvičení s encyklopediemi a dalšími vzdělávacími materiály

Z knih jako je například encyklopedie nebo z médií se mohou děti dozvědět důležité informace složitých dějů. Tyto pomůcky jim jsou nápomocny k dokreslení abstraktních představ. Pedagog tímto dětem přiblíží, jak například vypadá koloběh vody, jak vypadá sopka nebo vrcholky hor (Boček a kol., 2019).

Seznámení se současnými i historickými řemesly

Děti by měly znát česká řemesla ať už současná tak i historická. Je důležité, aby si uvědomily, jak se liší tehdejší a nynější řemesla a jaká jsou šetrnější k přírodě. Děti by se měly seznámit s tím, jaká řemesla dělali naši předci, jako je například tkaní, drhání peří, pletení z proutků. V této metodě jsou pedagogům nápomocné různé dílny a firmy, do kterých mohou s dětmi jít na exkurzi, ale i využít schopnosti a šikovnosti příslušníků rodin dětí. Inspirací můžou být i jiné kultury, které žijí převážně v přírodních podmínkách, jako například Indiáni, Eskymáci a podobně (Jančaříková 2010).

Chovatelské a pěstitelské činnosti

Pěstování rostlin a chování živočichů nepochybně patří do environmentálních činností. Díky péči o květinu nebo zvíře dostává dítě také odpovědnost ke všemu živému kolem nás. Tímto si uvědomí důležitost ochrany naší Země a zbytečně ji neznečišťuje a pomáhá ji udržovat (Boček a kol., 2019).

Modelování a grafické metody

Děti si mohou své individuální experimenty a objevy zaznamenávat a dále porovnávat změny, mohou nakreslit, namalovat nebo vymodelovat vývojová stadia žáby, ještěrky nebo motýla (Boček a kol., 2019).

Užití pohádek, rozhovoru a dramatických postupů

V největší míře se pedagog snaží předávat dětem informace prožitkem a praktickou činností, ale i pomocí rozhovoru v nich může probouzet zájem. Je důležité klást dítěti vhodné otázky, na které odpoví svým vlastním názorem a zamyslí se nad nimi. I dětské knihy mohou být dětem nápomocny v hledání informací. Dozví se v nich, proč a jak se odpařuje voda v přírodě, jak roste z malého semínka divizna a podobně. Tato témata lze dramaticky ztvárnit a poslouží k tomu, aby si daný jev děti snáz zapamatovaly (Boček a kol., 2019).

Filozofické diskuse

Filozofování je jedno z odvětví vzdělávání, ve kterém je důležité kritické bádání světa s určitým přesahem. V této diskusi pedagog vznáší problémové otázky, na které neexistuje správná odpověď a nedá se na ně odpovědět ano nebo ne (Boček a kol., 2019).

PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část bakalářské práce je věnována třídění odpadu v rámci environmentální výchovy se zaznamenáváním rozdílů mezi městskou a vesnickou mateřskou školou v rámci Jihočeského kraje. Z předem připraveného týdenního celku je vybrána jedna aktivita, díky níž bude získána odpověď na první výzkumnou otázku. Na základě poznatků zjištěných od příslušných pedagogických pracovníků v řízeném strukturovaném rozhovoru bude zodpovězena druhá a třetí výzkumná otázka. Po provedení řízené činnosti s dětmi proběhne porovnání městské a vesnické mateřské školy. Výsledkem bude porovnání vědomostí a znalostí dětí v těchto mateřských školách.

3 CÍL

Cílem práce je zjištění povědomí dětí o třídění odpadu a jeho možného znovuvyužití. Prostředkem k dosažení cíle je předem připravený týdenní tematický plán, z něhož je vybrána jedna činnost spojená s tématem třídění odpadu v mateřské škole. V souvislosti s touto aktivitou zmonitorovat znalosti dětí z vesnické a městské mateřské školy a dále je porovnat. Pomocí rozhovorů s pedagogy daných tříd zjistit, jestli a eventuálně jak podporují znalosti dětí v oblasti třídění odpadu a jakou důležitost tomuto tématu přiřkládají.

3.1 Výzkumné otázky

K dosažení cíle bakalářské práce byly určeny tyto výzkumné otázky:

- 1) Jaký je rozdíl v povědomí dětí o existenci recyklovatelných materiálů, třídění odpadů a jeho další využití mezi dětmi z městské a vesnické mateřské školy?
- 2) Jaké jsou schopnosti a znalosti dětí v třídění odpadů a jeho dalšího využití dle vyučujících?
- 3) Jakým způsobem vyučující podporují třídění odpadů ve vybraných mateřských školách?

4 METODIKA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Pro praktickou část bakalářské práce jsem využila kvalitativní výzkum, pro který jsem zvolila metodu pozorování, čímž se mi podařilo zodpovědět první výzkumnou otázku. Dále jsem použila metodu řízeného hloubkového rozhovoru. Poznatky z rozhovorů jsem následně vyhodnotila a zodpověděla zbylé výzkumné otázky. Tyto metody jsem využila, protože jsem se pomocí nich dostala hlouběji do této problematiky.

Kvůli omezení způsobených pandemií COVID – 19 mi bylo umožněno provést v mateřských školách s dětmi část řízené činnosti, a to pouze komunitní kruh a hlavní část v níž děti dostávaly pokyny skrz třídění odpadů a plnily je. Řízenou činností s dětmi se snažím zodpovědět první výzkumnou otázku pomocí metody zúčastněného pozorování

Rozhovory jsem chtěla zrealizovat osobně a poměrně dlouhou dobu jsem čekala na zlepšení situace, ale bohužel jsem se musela přizpůsobit a uskutečnit je telefonicky se souhlasem pořízení nahrávky. Hlavním cílem pro realizaci rozhovorů bylo zjistit postoje a přístup daných pedagogů k této problematice a zda jsou děti vedeny k třídění odpadu.

Pro porovnání městské a vesnické mateřské školy jsem se rozhodla z toho důvodu, že mě samotnou zajímá, jak se tomuto tématu v mateřských školách věnují. Sama se budu jednou rozhodovat, do jaké MŠ dám své dítě a základy třídění odpadu bude jedno z mých kritérií při výběru. Tato problematika mě zajímá samozřejmě i z profesního hlediska. Je to i jedna z podmínek při výběru mého budoucího pracoviště.

4.1 Pozorování

Tato metoda je použita při aktivitě prováděné v daných MŠ s dětmi. Pozorování se rozděluje na dva druhy, a to na pozorování nezúčastněné, kdy pozorovatel není součástí dané situace. Druhým druhem je pozorování zúčastněné, kdy je pozorovatel součástí aktivity, kterou sleduje a zkoumá. (Hendl, 2010).

4.2 Rozhovor

V kvalitativním výzkumu je nejčastěji využívanou metodou ke sběru dat rozhovor. Hlubkový rozhovor je jakési předem připravené dotazníkové šetření, kdy tazatel pokládá několik otevřených otázek nejčastěji jednomu účastníkovi výzkumného šetření (Švaříček, 2014).

Pro druhou a třetí výzkumnou otázku jsem zvolila techniku sběru dat pomocí řízeného hloubkového rozhovoru, pokládala jsem paní učitelkám předem připravené otevřené otázky na téma třídění odpadu. Odpovědi paní učitelek jsem si nahrála, přepsala a dále je zpracovala. Tento popis je shodný s výkladem řízeného hloubkového rozhovoru z ManagementMania.com (2015).

K druhé výzkumné otázce se vztahují otázky:

- *“Jak děti zvládají třídít odpad?”*
- *“Jakým způsobem ve vaší třídě šetříte?”*
- *“Vědí děti, že se vytríděný odpad může použít znovu?”*
- *“Používáte vytríděný materiál? Jestli ano, jaký a k čemu?”*

Třetí výzkumnou otázku řeší následující otázky v rozhovoru:

- *“Jak dětem zprostředkováváte poznatky o třídění odpadu?”*
- *“Jak podporujete děti v rozvíjení kompetence třídít odpad?”*
- *“Máte ve třídě kontejnery? Ví děti, kam se vynáší třídící kontejnery?”*

Ostatní otázky v rozhovoru slouží jako uvedení do problematiky, či jsou dodatečné a jsou dle toho seřazeny (Příloha č.2).

4.3 Připravený týdenní plán

Tato kapitola popisuje předem připravený týdenní plán s tématem „Jak si poradit s odpady?“. Týdenní celek byl provázen knihou od Kateřiny Gančaříkové „Příběh odpadu“.

PONDĚLÍ:

Motivací k řízené činnosti bylo přečtení první kapitoly příběhu o tom, jak si Honzík osvojil třídění odpadu, z již zmíněné knihy.

V tomto dni se objevila obměna pohybové hry na autíčka a barevné garáže. S tím rozdílem, že na zemi byly barevné kruhy (modrá, žlutá, bílá a zelená), děti dostaly barevné pruhy v těchto barvách a pedagog ukazoval určité barvy vprostřed kruhu. Podle toho, jakou barvu ukázal, určité děti s touto barvou pruhu látky v ruce se zastavily v dané kruhu.

ÚTERÝ:

V první části řízené činnosti si děti poslechly další kapitolu, která provází procesem výroby papíru.

Prosociální pohybová hra Poslední sníh se výborně hodila k tomuto tématu. Pomůckou byly staré noviny, které pedagog odtrhával. Cílem hry je, aby se vešlo nejvíce dětí na nejmenší kousek papíru vždy při zastavení hudby.

Po hře následovala příprava na výrobu papíru podle příběhu, k čemuž poslouží natrhané kousky starých novin z předešlé aktivity.

STŘEDA:

Tento den byla pozměněna posloupnost každodenních činností, po příchodu všech dětí do mateřské školy se aktivita přesula do lesa. Děti si zde nasbíraly různé přírodniny, byliny a květiny, které se do hmoty, ze které se vyrábí papír, mohou přidat.

Po návratu do mateřské školy byla započata výroba papíru za účasti obou pedagogů.

ČTVRTEK:

Předposlední den v týdenním tematickém plánu byl motivací pedagog, který přišel v popelářském oblečení s taškou odpadů, které nasbíral v lese při procházce. Společně v komunitním kruhu děti sdílely své názory, kdo mohl odpad v přírodě zanechat, proč, co se může stát zvířatům a jak by zněla rada, co s odpadem udělat.

Řízená činnost obsahovala hru „Kam s odpadem“. Pedagog si připravil čtyři krabice na tříděný odpad, tedy zelenou, bílou, modrou a žlutou. Krabice s příslušnou barvou budou mít natištěny názvy a piktogramy daného tříděného odpadu. Cílem bude zjištění, jaké mají děti v mateřské škole povědomí o třídění odpadů, a jestli jsou si vědomi, že recyklovaný materiál lze využít znovu.

Jako poslední činnost si děti vyrobí něco dle své fantazie z krabiček od čaje a ozdobí pomocí zbytků barevných papírů. Cílem je uvědomění, že lze recyklovatelný materiál použít znovu.

PÁTEK:

Na závěr tohoto týdenního celku šel pedagog s dětmi již po svačině ven, kde v okolí mateřské školy společně uklízeli poházený odpad, který nepatří do přírody. Samozřejmě s rukavicemi a děti byly předem poučené o tom, co smí a nesmí sbírat. Po roztřídění odpadků a návratu do mateřské školy si děti vyráběly z vytvořeného papíru.

4.3.1 Vybraná řízená činnost

Pro práci s dětmi jsem zvolila činnost z čtvrtého dne, jelikož díky ní budu moci nejlépe zodpovědět mou první výzkumnou otázku. Struktura dané aktivity je následovná:

Téma: Jak si poradit s odpady

Věk: 3–7 let

Cíle:

- „Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování).
- Rozvoj komunikačních dovedností (verbálních i neverbálních) a kultivovaného projevu.
- Rozvoj schopnosti sebeovládání,
- Rozvoj myšlení,
- Rozvoj jemné a hrubé motoriky,
- Rozvoj povědomí o možnostech třídění odpadu,
- Rozvoj předmatematických představ,
- Rozvoj zrakového vnímání“ (Splavcová, 2018).

Očekávané výstupy

- „Dítě správně vyslovuje, ovládá dech, tempo i intonaci řeči.
- Dítě pojmenuje většinu toho, čím je obklopeno.
- Dítě vede rozhovor (naslouchá druhým, vyčkává, až druhý dokončí myšlenku, sleduje řečníka i obsah, ptá se).
- Dítě dokáže reagovat na signál.
- Dítě dokáže roztřídit odpadky do daných kontejnerů“.
- Dítě má povědomí o významu třídění odpadu pro přírodu.
- Dítě má povědomí o možnosti recyklace některých materiálů.
- Dítě roztřídí víčka podle barev.
- Dítě určí počet daných předmětů.“ (Splavcová, 2018)

ŘÍZENÁ ČINNOST:

Pomůcky:

- Krabice představující kontejnery na plast, papír a sklo.
- Umyté odpadky, které budou děti třídit
- Víčko od PET lahve
- Krabičky od čaje

Komunitní kruh

Motivace: učitel v roli popeláře

„Děti, včera odpoledne jsem byla na procházce v lese a neuvěříte mi, co jsem tam viděla. Podívejte, co jsem tam všechno posbírala. Před dětmi budou ležet připravené umyté odpadky.

Otázky do kruhu:

- Jak dlouho mohou odpadky v lese ležet?
- Uklidí je někdo někdy?
- Co se stane, když odpadky v lese zůstanou?
- Kdo v lese mohl odpad nechat?
- Jak se cítíte vy, když vidíte někde v přírodě pohozené odpadky?
- Co byste poradili někomu, kdo tam ty odpadky pohodil?
- Jaké třídíte ve vaší třídě odpadky?
- Jak by se daly tyto odpadky použít znovu?

Hlavní část:

Vyhledávání určitých čistých odpadků podle zadání a následné roztřídění do krabic představující kontejnery.

Příklad zadání:

- Najdi a urči do kterého kontejneru patří kousek papíru.
- Najdi tři víčka od PET lahví a dej do správného kontejneru.
- Najdi sklenici, která patří do bílého kontejneru.
- Kolik najdeš krabiček od čaje?
- Najdi všechny víčka od PET lahví a rozděl je podle barev na hromádky.

Pohybová aktivita:

Nápodobování pohybů paní učitelky. Tanec je motivovaný písničkou „Popeláři“ od Míši Růžičkové. Krátkou sestavu si děti rychle zapamatují a mohou si ji cvičit během dne.

Pracovní činnost:

Pomůcky: krabičky od čaje, pastelky, lepidla, barevné papíry, odstřížky

Motivace: „Co kdybychom si děti něco vyrobili z krabiček od čaje? Co by to mohlo být?“ Děti samy vymyslí, co by chtěly z krabiček od čaje vyrobit. Po následné domluvě si připraví různé papíry, odstřížky, lepidla a pastelky a následně si krabičky ozdobí podle své fantazie.

Závěr:

Společné zhodnocení s dětmi, jak se výtvary z krabiček povedly. Uvědomění si, že se určité materiály dají použít znovu a mohou být užitečné. Zopakování, co se v přírodě vyhodit může, co ne a do jakého kontejneru bychom tento odpad vhodili.

4.4 Popis vzorku

Pro tuto bakalářskou práci byla vybrána vesnická a městská mateřská škola. Obě školy se nachází v Jihočeském kraji.

4.4.1 Mateřská škola na vsi

Mateřská škola je umístěna na okraji vsi v docházkové vzdálenosti od dětského hřiště, lesa a tamního zemědělského družstva. Děti tak mají blízko do přírody, za zábavou a k pozorování zemědělských zvířat.

Uvnitř mateřské školy se nachází dvě třídy. První třída je určena k ranním hrám na koberci a stolování, nachází se zde tabule, na které si děti uvolňují ruku při grafomotorických cvičích. Ve druhé třídě probíhá pohybová chvílka a řízená činnost, která se může odehrávat na koberci. Dále tato třída slouží jako ložnice pro odpolední odpočinek. Ve třídě je také umístěn klavír pro hudební chvílky.

Tato třída je heterogenní neboli smíšená, patří sem děti od 3 do 7 let věku. Tento rok do třídy dochází 24 dětí, z čehož 6 dětí je předškolního věku, 6 dětem jsou tři roky a zbytek dětí jsou čtyři až pětileté. V den mé návštěvy mateřské školy bylo ve třídě 18 dětí.

První rozhovor byl uskutečněn s paní učitelkou V1 (Příloha 3), které je 23 let, absolvovala střední pedagogickou školu v Praze a dále pokračovala ve studiu na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích v oboru Speciální pedagogika pro učitele v MŠ. Dosavadní odpracovaná praxe je rok a půl.

Druhý rozhovor byl uskutečněn s paní učitelkou V2 (Příloha 4), které je 49 let. Dříve se věnovala jinému oboru podnikání, před deseti lety si dodělala dálkově bakalářské studium na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích v oboru Speciální pedagogika pro učitele v MŠ. Její dosavadní praxe v předškolním vzdělávání je deset let.

4.4.2 Mateřská škola ve městě

Městská mateřská škola se nachází v klidové oblasti města. Ke škole přiléhá velká zahrada, nachází se zde prolézačky, pískoviště, opičí dráha, skluzavky a podobně. V blízkosti je vystaveno velké sportovní hřiště s prolézačkami, které je vhodné pro sportovní vyžití dětí, nedaleko je také řeka a velký stromový park, čímž mají děti blízko do přírody.

V mateřské škole jsou 4 třídy po 25 dětech, celkem tedy 100 dětí. V přízemí se nachází šatny, které jsou nezvykle mimo dosah tříd.

Vybraná třída k uskutečnění řízené činnosti je dělená na dvě části. V první části je lino, kde jsou stoly ke stravování a výtvarnému tvoření. Také se zde nachází kout s gaučem a napodobenina obchodu. V druhé části třídy je koberec, kde se uskutečňují řízené činnosti a pohybové chvílky. Tato třída je homogenní, patří do ní děti 5–7leté. Tento rok do třídy dochází 25 dětí, z čehož 6 dětí má odklad školní docházky, ostatní dovrší šesti let v průběhu roku. V den mé návštěvy mateřské školy bylo ve třídě 15 dětí.

První rozhovor v městské mateřské škole byl uskutečněn s paní učitelkou M1 (Příloha 5), které je 46 let. Absolvovala střední pedagogickou školu v Prachaticích, dále se rozhodla přihlásit na soukromou obchodní akademii v Českých Budějovicích. V roce 2015 vystudovala obor Učitelství pro MŠ na Jihočeské univerzitě. Praxi v předškolním vzdělávání vykonává od roku 2012 dosud. Za tyto roky absolvovala studium logopedického asistenta a Specializační studium pro koordinátory EVVO.

Druhý rozhovor byl proveden s paní učitelkou M2 (Příloha 6), které je 66 let. Pro nedostatek pedagogů vypomáhá již šestým rokem na částečný úvazek v této MŠ. Studovala čtyřleté gymnázium v Českém Krumlově a později dálkově vystudovala Střední pedagogickou školu v Prachaticích. Během své dlouholeté praxe působila ve dvanácti mateřských školách, kvůli nesnadnému nalezení stálého místa. Dodnes pracuje v MŠ jako učitelka, během těchto let nějaký čas podnikala, ale následně se vrátila zpět ke školství.

5 ANALÝZA POZOROVÁNÍ A ROZHOVORŮ

5.1 Vesnická MŠ

Věk: 3–7 let

Počet dětí: 18 dětí (4 předškoláci, 6 tříletých a 8 dětí ve věku 4–5 let)

Řízená činnost:

Signálem zvonečku, jak jsou zde děti zvyklé, uklízejí hračky a přesouvají se na koberec.

Po přesunu jsme si řekli básničku:

„Dobré ráno, krásný den,

začneme ho s úsměvem.

Pustíme sem čerstvý vzduch,

v zdravém těle – zdravý duch.

Stoupneme si vedle sebe,

pohládíš mě – a já tebe.

Za ruce se chytíme,

do kolečka chodíme.

Je fajn, že se rádi máme,

no a teď si zamáváme.“ (Svobodová, 2012)

Děti v této třídě nejsou příliš zvyklé na učitele v roli, bylo to pro ně tedy zajímavé a vnímaly mě s větším nadšením.

Komunitní kruh

Motivace: učitel v roli popeláře

„Děti, kdo myslíte, že jsem? Proč jsem takto oblečená?“ Po mé první otázce, se děti začaly hlásit a říkaly nápady, že bych mohla být policista, že tuhle vestu nosí. Jedna dívka předškolního věku řekla, jestli nejsem silničář a pak jeden malý tříletý chlapec řekl, že jsem popelář, že má popeláře moc rád a pokaždé když přijedou, že na ně kouká a mává jim.

„Děti, včera odpoledne jsem byla na procházce v lese a neuvěříte mi, co jsem tam viděla. Podívejte, co jsem tam všechno posbírala. Potřebovala bych to teď roztřídit do kontejnerů, pomohly byste mi s tím, prosím?“

Děti mě neznají, tak byly překvapené, proč jsem přišla. Poslouchaly mě a nic neříkaly. Všechny děti se hlásily, ale když jsem se zeptala jedné malé dívky, nakonec neřekla nic, protože se chtěla jen hlásit, jako ostatní.

Odpovědi na otázky v komunitním kruhu:

Jak dlouho mohou odpadky v lese ležet?

Na tuto otázku se nemohly děti udržet a začaly se překřikovat, jeden chlapec řekl chvilku, holčička milion let, týden, pět měsíců.

Na to jsem dětem odpověděla, že měly všichni pravdu. Záleží na druhu odpadu. Pár dní se rozkládá například ohryzek od jablka. Delší dobu se rozkládá papír, což může být třeba pár měsíců. Dále plasty se rozkládají několik let, někdy i 100 let, to je hodně dlouhá doba a sklo, to v přírodě zůstává úplně nejdéle.

Uklidí je někdo někdy?

Poslala jsem víčko od láhve po kruhu a jedna tříletá dívka řekla, že je uklidí ona se svým tatínkem, protože když chodí do lesa na houby nebo jen na procházku, tak ty odpadky sbírají a vyhazují.

Jeden chlapec předškolního věku se na mě zle díval, tak jsem mu podala víčko a zeptala se, co by s těmi odpadky udělal on a on mi odpověděl, že by je tam nechal, prý mu maminka říkala, že se to rozloží.

Co se stane, když odpadky v lese zůstanou?

Děti odpovídaly, že tam bude hrozný nepořádek, zvířátka by mohli nějaký odpad sníst a nemuselo by jim být dobře, že tam neporostou žádné květiny, houby ani borůvky, na které děti rády v létě chodí a také že budeme mít znečištěnou Zem.

Kdo v lese mohl odpad nechat?

Nějaký zlý pán, neposlušný školák, nějaká stará babička, která špatně vidí, tyto odpovědi se často opakovaly.

Jak se cítíte vy, když vidíte někde v přírodě pohozené odpadky?

Když se děti nad tím zamyslely často odpovídaly, že jim je z toho smutno, že se jim to nelíbí, a že se zlobí. Jeden chlapec naopak řekl, že mu je to jedno, když on odpad v přírodě nepohodil.

Co byste poradili někomu, kdo tam ty odpadky pohodil?

Všechny děti odpověděli, že by se měl ten člověk vrátit, sebrat ten odpad a vyhodit jej do správného kontejneru.

Jak by se daly tyto odpadky použít znovu?

Nevím, ozývalo se často po přebírání plastového víčka. Jedna pětiletá dívka řekla, že viděla s tetou jednou v televizi film, ve kterém se vyráběl papír, a že si to pak i vyzkoušeli. Byla to prý velká zábava.

Jaké třídíte odpady doma?

Překvapilo mě, že tříleté děti třídění odpadů ovládaly lépe než starší. Dokonce jeden předškolák řekl, že doma vůbec žádné další koše nemají, že vše vyhazují do jednoho odpadkového koše. Přidalo se k němu dalších devět dětí.

Hlavní část:

Vyhledávání určitých čistých odpadků podle zadání a následné roztřídění do krabic představující kontejnery.

Děti dobře reagovaly, střídala jsem lehčí otázky pro tříleté děti s těžšími pro předškoláky. Vždy jsem vyvolala dané dítě, a to šlo udělat úkol.

Děti dávaly pozor a aktivita je bavila, i když byla více klidová.

5.2 Městská MŠ

Věk: 5–7 let

Počet dětí: 15 dětí

Řízená činnost:

Signálem pro uklizení je v této třídě hra písničky na piano. Po úklidu hraček jsme se přesunuli na koberec.

Děti jsou zvyklé z různých motivací od paní učitelek, jako je například převlek nebo plyšák.

Komunitní kruh

Motivace: učitel v roli popeláře. Děti, kdo myslíte, že jsem? Proč jsem takto oblečená? Děti se začaly překřikovat, že jsem popelář, že ho znají a vidí ho každý týden u školky.

„Děti, včera odpoledne jsem byla na procházce v lese a neuvěříte mi, co jsem tam viděla. Podívejte, co jsem tam všechno posbírala. Potřebovala bych to teď roztřídit do kontejnerů, pomohly byste mi s tím prosím?“

Děti si mě pamatovaly z předešlé praxe u nich ve třídě, byly rádi, že jsem přišla znovu a měly chuť se mnou spolupracovat.

Odpovědi na otázky v komunitním kruhu:

Jak dlouho mohou odpadky v lese ležet?

První chlapec, který dostal do ruky PET víčko mi řekl, že třeba plastová lahev může být v přírodě hodně dlouho, protože jednou v lese viděl jednu zahrabanou a vypadala pořád jako nová.

Poté bylo několik odpovědí 100 let, rok a pak jedna dívka řekla, že 35 let.

Poslední holčička řekla, že třeba slupku od banánu nebo zbytek jablíčka vyhazuje do přírody s rodiči normálně, protože jí řekli, že se to hned rozloží.

Na to jsem odpověděla dětem, že měly všichni pravdu. Záleží na druhu odpadu. Pár dní se rozkládá například ohryzek od jablka. Delší dobu se rozkládá papír, což může být třeba pár měsíců. Dále plasty se rozkládají několik let, někdy i 100 let, to je hodně dlouhá doba a sklo, to v přírodě zůstává úplně nejdéle.

Uklidí je někdo někdy?

Chlapec po mé levé ruce řekl, že to uklidí ti, co uklízí na ulicích chodníky. Dívka vedle zase řekla, že její babička, když jede na kole do lesa, tak přiveze plný košík odpadků a zlobí se, kdo to tam mohl nechat. Poslední chlapec řekl, že jeho tatínek jezdí traktorem a také často na kraji pole najde pohozené odpadky a že je vyhodí on.

Co se stane, když odpadky v lese zůstanou?

Děti odpovídaly, že nebudou moci chodit sbírat houby a borůvky, protože tam nikdy už neporostou. Jedna dívka odpověděla, že nebude moci se svým pejskem chodit do toho lesa na procházky, že by o něj měla strach, aby nesnědl nějaké odpadky.

Kdo v lese mohl odpad nechat?

Chlapec, který na předchozí otázku odpověděl, že už nebude moci chodit na houby se rozzlobil a řekl, že to tam asi nechal někdo, kdo houby rád nemá a komu je to jedno, že tam nic neporoste. Dívky se shodly na tom, že to musel být nějaký zlý pán.

Jak se cítíte vy, když vidíte někde v přírodě pohozené odpadky?

Dětem se to nelíbilo, byly smutné kvůli přírodě, zvířátkům a rostlinám. Zlobili se i kvůli rodinným příslušníkům, kteří mají rádi chodí do přírody na procházky a nemají rádi, když někde vidí pohozené odpadky.

Co byste poradili někomu, kdo tam ty odpadky pohodil?

Všechny děti odpověděly, že je ošklivý, zlý a nepořádný k přírodě a ať je sebere a vyhodí do správného kontejneru.

Jak by se daly tyto odpadky použít znovu?

Jeden chlapec si dokonce vzpomněl na DVD, o kterém jim paní učitelka vyprávěla. Dostala jej prý od pánů, kteří odvázejí zbytky jídla z jejich školní jídelny a že z něj vytváří kompost.

Velký počet dětí odpovědělo, že z ruliček od toaletního papíru vyráběli čerta, Mikuláše a anděla.

Jaké třídíte odpady doma?

Všechny děti říkaly, že třídí plast, papír a sklo. Bylo vidět, že rodiče a paní učitelky vedou děti ve městě ke třídění odpadu.

Hlavní část:

Děti výborně, rychle a pružně odpovídaly a plnily úkoly. Aktivita je bavila, i když byla více klidová. Po ukončení aktivity děti chtěly třídít odpad znovu, že si ho vysypou z košů a zkusí to znovu, jestli jim to půjde takto dobře.

5.3 Porovnání aktivity v městské a vesnické MŠ

Aktivita ve vesnické mateřské škole

V komunitním kruhu děti reagovaly dobře. Jedna dívka nechtěla odpovědět ani na jednu otázku, ale nenutila jsem jí. Kvůli tomu, že mě nikdy neviděla a neznala, měla asi strach se jakkoli projevit. Paní učitelka mi říkala, že je tato tříletá dívka a dochází do MŠ pouze dva měsíce a trvá jí delší dobu, než si na někoho zvykne.

Překvapilo mě, že se ozvalo více než polovina dětí, které třídí odpad jen v mateřské škole po vzoru paní učitelek a doma odpad netřídí vůbec. Po většinou tento vzor nevidí ve svých rodičích. Většina tříletých dětí naopak potvrdila, že odpad třídí s rodiči doma do odlišných tašek.

Aktivita v městské mateřské škole

V této třídě bylo zřejmé, že jsou na komunitní kruhy již zvyklé a dělají je často. Děti byly klidné, dle mého názoru to bylo tím, že jsou zvyklé na studentky docházející do jejich třídy. Dle mého uvážení bylo příčinou klidné a atmosféry nejspíš to, že ve třídě jsou všechny děti předškolního věku nebo děti s odkladem školní docházky.

Mým největším údivem bylo, že děti z městské MŠ měly láskyplný vztah k přírodě. Nejraději by všechny odpadky v přírodě uklidily a rozhněvala je jen myšlenka na to, proč někdo odpad v přírodě zanechává. Z této třídy jsem měla pocit, že rodiče i paní učitelky dělají vše proto, aby děti měly dobré návyky. Také mě překvapilo, že po dokončení aktivity chtěly děti tuto činnost opakovat, nevadilo jim, že byla spíše klidová.

5.4 Porovnání odpovědí z rozhovorů

Jak děti zvládají třídit odpad?

Ve vesnické mateřské škole se odpad třídí, část dětí je k tomu vedena již z domova. Naopak pedagožky uvedly, že i „...některé děti přichází s tím, že doma vůbec netřídí.“

V městských MŠ učitelky uvedly, že děti jsou zvyklé třídit z domova od rodičů a třídí rády. Najdou se i takové děti, které si to chtějí zjednodušit a „*ty drobné papírky, odstřížky vyhodí do směsného odpadu.*“

Jakým způsobem ve vaší třídě šetříte?

Pro vesnickou MŠ je velice důležité šetření papíru při ranních činnostech, dokonce „*zavedli, že na ranní činnosti dáváme papíry menšího formátu, než je A4.*“

Naopak v městské MŠ při kreslení příliš papírem nešetří. „*Šetří se v tu chvíli, kdy se z papíru vystřihuje a vznikají nějaké větší odstřížky*“, které se dále využívají na různé tvoření dle vlastní fantazie.

Všechny dotazované pedagožky jsou vděčné za angažovanost rodičů, kteří přinášejí například papíry do tiskárny, nebo v různých rolích, z jedné strany potištěné a podobně. Paní učitelky mají možnost s nimi dále s dětmi pracovat a nemusí je pořizovat.

Vědí děti, že se vytríděný odpad může použít znovu?

Z této otázky vyplynulo, že ve vesnické mateřské škole mají povědomí o této problematice spíše děti předškolního věku a dále o tom spontánně informují mladší děti. „*Předávají starší mladším informace nápodobou, což je velká výhoda smíšené třídy.*“

V městské mateřské škole se názory paní učitelek příliš neshodují. Jedna má zkušenost z procházky, že ji děti říkají, „*že se na papíry musí vykácet stromy, a že bysme žádné stromy neměli, kdyby se to nedalo použít znovu.*“. Druhá paní učitelka zmiňuje různá rizika z odpadů využívaných znovu. „*Když si člověk přinese plato od vajec, mohla tam být salmonela.*“

Používáte vytríděný materiál? Jestli ano, jaký a k čemu?

Na tuto otázku odpověděly všechny dotazované totožně a to tak, že samozřejmě vytríděný materiál využívají. Nejčastěji byly zmíněné ruličky od toaletního papíru, sklenice od přesnídávek, kelímky od jogurtů a PET víčka.

Ve vesnické mateřské škole vytríděný materiál používají i prakticky, jako například „...v krabičkách od čaje máme puzzlíky, je to sice nevzhledný, ale účel to splní, nezabere to tolik místa.“. Dalším zajímavým nápadem je dětská pošta z ruliček od kuchyňských utěrek, „...právě na obrázky, co si děti nakreslí, tak aby věděly, kam si mají své obrázky dát, aby se to nekupilo v šuflíku.“.

Jak dětem zprostředkováváte poznatky o třídění odpadu?

Dotazované pedagožky z vesnické MŠ se zaměřují hlavně na názorný způsob zprostředkování poznatků o třídění odpadů, a to hlavně tím, že společně vynášejí třídící koše do kontejnerů a vlastním příkladem. Dále využívají k této problematice didaktickou pomůcku, „...v dřevěné bedně máme magnetické velké archy, máme k tomu i popelnice na obrázku a pak různé odpadky, například skleněné láhve, ohryzek od jablka a tak.“ Tento didaktický materiál využívají v jednom tematickém celku v ročním plánu.

V městské MŠ jsou pedagožky příkladem, když jdou i s drobným papírem do tříděného odpadu. Dále příležitostně, „...někdy se stane, že máte promyšlený nějaký program a nastane občas taková situace, kdy je třeba plán úplně překopat a změnit, protože prostě musíte zareagovat hned, pružně.“ Ve třídě mají také didaktické pomůcky, které si často vyrábí paní učitelky samy.

Jak podporujete děti v rozvíjení kompetence třídít odpad?

Všechny dotazované se shodly na tom, že v dětech podporují kompetence třídít odpad hravou formou při hře na školu, vlastním příkladem, a hlavně spontánně na procházkách, když procházejí okolo popelnic. Paní učitelka z městské MŠ zmiňuje, „že často samy děti upozorní na nepořádek po cestě, že to tam být nesmí, a že by se mohla zvířátka poranit.“

Máte ve třídě kontejnery? Ví děti, jak se vynáší třídní kontejnery?

Pedagožky z obou mateřských škol poznamenaly, že ve své třídě kontejnery na třídění odpad mají v podobě barevně odlišených tašek nebo krabic. Třídí pouze plast, papír a smíšený, protože s jiným odpadem se v MŠ děti nesetkají.

Protože mateřská škola na vesnici je malá, tak si musí dost věcí okolo provozu zajistit samy pedagožky. Díky vynášení třídního odpadu děti dobře ví, kam třídní odpad patří.

Naopak děti v městské MŠ odpad do kontejnerů nevynášejí, proto si první paní učitelka není „...jistá, zda děti zaregistrovaly, že odpady vynáší paní uklízečky.“. Druhá paní učitelka ze stejné třídy odpověděla, že si mohly děti venku na zahradě všimnout „...když přijede to velké auto s rukou, zvedne kontejner, který se zespoda otevře a děti vidí, jak se sype ten obsah do toho auta.“.

6 ŘEŠENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK

6.1 Jaký je rozdíl v povědomí o existenci recyklovatelných materiálů, třídění odpadů a jeho další využití mezi dětmi z městské a vesnické mateřské školy?

V městské MŠ na rozdíl od vesnické MŠ děti ovládají třídění odpadu lépe. V městské MŠ je lepší souhra rodiny a školy v této oblasti. Z činnosti prováděné přímo v mateřských školách a z rozhovorů plyne, že si lidé z tohoto města více uvědomují cenu přírody a důležitost zachování čisté Země než lidé z dané vesnice.

6.2 Jaké jsou schopnosti a znalosti dětí v třídění odpadů a jeho dalšího využití dle vyučujících?

Všechny čtyři pedagožky se shodly na tom, že v jejich třídě se odpad třídí. Z rozhovorů vyplynulo, že třídění odpadu lépe ovládají spíše děti z městské než z vesnické MŠ. Ve vesnické mateřské škole paní učitelky zmínily, že velký počet dětí přichází z rodiny absolutně bez vědomí třídění odpadu a učí se to až v MŠ. Paní učitelky z vesnické MŠ uvedly, že je pro ně šetření papíru opravdu důležité a vytríděný odpad využívají i prakticky například krabičky od čajů na puzzle, naopak pedagožky z městské MŠ uvedly, že šetří papírem při ranních činnostech, ale mají takové zásoby, že by to ani nutné nebylo.

6.3 Jakým způsobem vyučující podporují třídění odpadů ve vybraných mateřských školách?

V obou z dotazovaných tříd se nacházejí kontejnery na tříděný odpad. V mateřské škole se děti setkají pouze s papírem, plastem a smíšeným odpadem. Ve vesnické MŠ na rozdíl od městské MŠ podporují vyučující třídění odpadů názorným způsobem, a to společným vynášením třídních kontejnerů. V městské MŠ využívají spíše didaktické pomůcky a toto téma spíše vplyne spontánně při jiném probíraném celku v dopolední procházce. Obě mateřské školy mají v ročním tematickém plánu jeden týdenní celek právě na téma třídění odpadů.

7 ZÁVĚR

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit a porovnat povědomí dětí z vesnické a městské mateřské školy v Jihočeském kraji o existenci recyklovatelných materiálů, kontejnerů na tříděný odpad a o možnostech dalšího využití odpadu.

Informace potřebné k zodpovězení výzkumných otázek byly získány metodou rozhovoru s pedagogy a předem připravenou aktivitou pro děti ve vybraných mateřských školách. Porovnáním odpovědí z rozhovorů a rozbořením aktivit bylo zjištěno, že děti z městské mateřské školy ovládají lépe třídění odpadu než děti z mateřské školy na vesnici.

Všechny dotazované pedagožky potvrdily, že s dětmi vyrábějí z vytříděného odpadu při pracovních a výtvarných činnostech. Ve vesnické MŠ mají menší možnost materiálních sponzorských darů, tím pádem jsou pedagogové nuceni s dětmi více šetřit, naopak v městské mateřské škole mají více benefitů v tomto směru.

Ve zmíněných MŠ se nacházejí koše na tříděný odpad, děti jej třídí a jsou k tomu vedeny od pedagogů. Přestože ve vesnické MŠ chodí děti hromadně vynášet vytříděný tříděný odpad do kontejnerů, rozchází se zde zájem o toto téma mezi rodinami a školou.

Rozšířením praktické části této bakalářské práce by mohlo být ověření použité aktivity a získání dat z více rozhovorů a ve více mateřských školách, a to v různých velikostech, umístěních a typech. Následně by bylo možné do výzkumu zahrnout všechny třídy z daných MŠ. Řízená činnost prováděná v této práci byla jednodenní, další fází by mohl být týdenní blok, který by ověřoval znalosti dětí v oblasti třídění odpadu. Pro práci o větším rozsahu by se mohl použít rozsáhlejší rozhovor. Taktéž lze použít nezúčastněné pozorování, kdy by bylo sledováno, jak děti reagují v přirozeném prostředí se svou paní učitelkou.

Nemalou překážkou k naplánované realizaci výzkumu byla pandemie COVID – 19, kvůli které musely být tři ze čtyř rozhovorů uskutečněny telefonicky a následně přepsány z audionahrávky. Samotná realizace předem připravené řízené činnosti byla náročná kvůli vládním nařízením, kdy museli mít všichni zúčastnění chráněné dýchací cesty respirátorem FFP2, také kvůli snadnému přenášení této virózy byl nižší počet dětí. I přes tyto komplikace bylo odpovězeno na výzkumné otázky.

V obou mateřských školách se věnují tomuto tématu jedním týdním celkem ve školním roce. Návrhem dalšího vzdělání pro děti by mohlo být častější zařazování tohoto tématu a dále alespoň jednou ročně uspořádání mimoškolní aktivity pro děti a rodiče v oblasti třídění komunálního odpadu.

8 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

ALTMANN, Vlastimil, Petr VACULÍK a Miroslav MIMRA, 2010. *Technika pro zpracování komunálního odpadu: vědecká monografie*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze. ISBN 978-80-213-2022-2.

BÍLÝ, Jiří a Lubomír PÁNA, 2013. *Udržitelný rozvoj a environmentální výchova ve vzdělávání: Sborník z konference*. 2013. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s. ISBN 978-80-87472-58-3.

BITTNER, Michal, 2010. *Úvod do environmentalistiky*. V Brně: Vysoké učení technické v Brně, Fakulta elektrotechniky a komunikačních technologií. ISBN isbn978-80-214-4063-0.

BOČEK A KOL., Mgr. Miroslav, KUBCOVÁ, PLACHTOVÁ a ŠVEJDOVÁ, 2019. *Tady je moje místo k životu: Metodika environmentální a polytechnické výchovy v mateřské škole*. 1. České Budějovice: Pedagogická fakulta, JU. ISBN 978-80-7394-762-0.

BURIANOVÁ, Eva, Cyril KLIMEŠ a František KOLIBA, 2013. *Sborník rozšířených anotací Balíčků odborných kompetencí 2. díl*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě. ISBN 978-80-7464-354-5.

Co znamenají jednotlivé symboly na obalech produktů? [online], 2001. [cit. 2020-12-09]. Dostupné z: <https://www.vivaco.cz/magazin-co-znamenaji-jednotlive-symboly-na-obalech-produktu-detail-7632>

ČINČERA, Jan, 2007. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-147-8.

Environmental education in the 21st Century. ISBN 0-415-13196-0.

HENDL, Jan, 2010. *Metody pozorování. Fakulta tělesné výchovy a sportu: Univerzita Karlova* [online]. Praha: © 2021 Fakulta tělesné výchovy [cit. 2021-03-08]. Dostupné z: <http://web.ftvs.cuni.cz/hendl/metodologie/jerabek3/k8/8-1.htm>

JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina, 2010. *Environmentální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Josef Raabe. Nahlížet-nacházet. ISBN 978-80-86307-95-4.

KINDLMANNOVÁ, Jana, 2008. Co je to environmentální výchova a jaké jsou její cíle. *Nika*. 2008(9), 4.

KOLEKTIV AUTORŮ ČASOPISY PRO VOLNÝ ČAS, 2021. ROLE OBALU NENÍ JEN OCHRANNÁ, JE I NOSITELEM INFORMACÍ. CO VŠE NÁM NAPOVÍ? In: *Domov: Pěkné bydlení* [online]. Praha 4: © Časopisy pro volný čas, 2021 [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: <https://www.peknebydleni.cz/role-obalu-neni-jen-ochrana-je-i-nositelem-informaci-co-vse-nam-napovi/>

KOLEKTIV AUTORŮ ELEKTROWIN, 2015. Symbol přeškrtnuté popelnice. *Elektrowin* [online]. Praha: © 2015 | ELEKTROWIN, 2021 [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: <https://www.elektrowin.cz/cs/informace-pro-verejnost/kolobeh-elektrospotrebice/koupili-jste-novy/symbol-preskrtnuta-popelnice.html>

KOLEKTIV AUTORŮ ENVIC, 2005. Třídění odpadů. *Envic: odpovědi jsou kolem nás* [online]. Plzeň: Envic, občanské sdružení [cit. 2020-12-09]. Dostupné z: <http://www.envic.cz/trideni-odpadu.htm>

KOLEKTIV AUTORŮ MŽP, 2020. Ministerstvo životního prostředí: Komunální odpady. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. Praha: © 2008–2020 Ministerstvo životního prostředí, 2008-2020 [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://www.mzp.cz/cz/komunalni-odpady>

KOLEKTIV AUTORŮ PUBLIC4U, 2021. Značky na obalech. *Jablonec nad Nisou: Značky na obalech* [online]. Jablonec nad Nisou: Publikační a redakční systém Public4u [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: <https://www.mestojablonec.cz/cs/zivotni-prostredi/odpady/odpady-pro-obcany/dalsi-informace/znacky-na-obalech.html>

KOLEKTIV AUTORŮ SAMOSEBOU, 2021. VŠE O RECYKLAČNÍCH SYMBOLECH NA OBALECH: Recyklační symboly – užiteční pomocníci. In: *Samosebou.cz: VŠE O RECYKLAČNÍCH SYMBOLECH NA OBALECH* [online]. Praha: © 2021 Samosebou.cz., 2021 [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: <https://www.samosebou.cz/2018/04/11/vse-o-recyklaclnich-symbolech-na-obalech/>

KOLEKTIV AUTORŮ VIVACO, 2021. Tidyman. In: *VIVACO: český výrobce přírodní kosmetiky* [online]. Praha: CS Technologies, 2021 [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: <https://www.vivaco.cz/magazin-co-znamenaji-jednotlive-symboly-na-obalech-produktu-detail-7632>

KURAŠ, Mečislav, 2008. *Odpadové hospodářství*. Chrudim: Ekomonitor. ISBN 978-80-86832-34-0.

LEBLOVÁ, Eliška, 2016. *Environmentální výchova v mateřské škole*. Vydání druhé. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1149-5.

NAJFUS, Jiří, 2020. Jak správně třídít-barevné kontejnery: Kde najdete informace o třídění odpadu? *Jaktridit.cz: Má to smysl, třídíte odpad!* [online]. Praha: Copyright © [cit. 2020-12-01]. Dostupné z: <https://www.jaktridit.cz/cz/trideni/jak-spravne-tridit---barevne-kontejnery/plast>

NATIONAL LIBRARY OF SCOTLAND, 2018. By living we learn. *National Library of Scotland* [online]. Edinburgh: © 2018 National Library of Scotland [cit. 2020-11-19]. Dostupné z: <https://www.nls.uk/learning-zone/politics-and-society/patrick-geddes>

PALMER, Joy, 1998. *Environmental Education in the 21st Century*. Londýn: Routledge. ISBN 9780415131971.

PILNÝ, J, 1991. *Životní prostředí*. 1991. Hradec Králové: Gaudeamus.

NATIONAL LIBRARY OF SCOTLAND, 2018. By living we learn. *National Library of Scotland* [online]. Edinburgh: © 2018 National Library of Scotland [cit. 2020-11-19]. Dostupné z: <https://www.nls.uk/learning-zone/politics-and-society/patrick-geddes>

Řízený strukturovaný rozhovor, 2011-2016. *MANAGEMENT MANIA* [online]. Praha: Copyright © [cit. 2021-03-07]. Dostupné z: <https://managementmania.com/cs/rizeny-strukturovany-rozhovor>

SPLAVCOVÁ, Hana a Jaroslava VOTAVOVÁ, 2018. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Leden 2018. Praha.

SVOBODOVÁ A KOL., Eva, 2010. *Vzdělávání v mateřské škole: Školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-774-9.

SVOBODOVÁ, Eva, Alena VÁCHOVÁ a Miluše VÍTEČKOVÁ, 2012. *Do školky za zvířátky: metodika práce s příběhy v MŠ*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0185-4.

ŠŤASTNÁ, Jarmila, 2007. *Kam s nimi: jak správně třídit odpady a všechno, co s tím souvisí: s průvodkyní Martinou Vrbovou*. Praha: Česká televize. Edice České televize. ISBN 80-850-0572-7.

ŠŤASTNÁ, Jarmila, 2013. *Všechno, co potřebujete vědět o odpadech a neměli jste se koho zeptat*. Praha: EKO-KOM. ISBN ISBN978-80-904833-1-6.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ, 2014. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN ISBN978-80-262-0644-6.

Metodický materiál: Environmentální výchova s prvky výchovy k demokracii pro předškolní vzdělávání v prostředí lesní mateřské školy, 2016. Brno: Frank Bold Kids.

Zákon o právu na informace o životním prostředí, 1998. In: Praha: Parlament, ročník 1998, číslo 123.

Vyhláška 381: Katalog odpadů, 2001. In: Praha: Ministerstva životního prostředí, ročník 2001, číslo 381.

9 SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

MŠ – mateřská škola

RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

EVVO-Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta

10 SEZNAM OBRÁZKŮ

OBRÁZEK 1 – ZÁKLADNÍ OBLASTI VÝCHOVY O ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ	13
OBRÁZEK 2 - POSTAVA VYHAZUJÍCÍ OBAL DO KOŠE	16
OBRÁZEK 3 – ZELENÝ BOD S ŠÍPKAMI	17
OBRÁZEK 4 – PLNÉ ŠÍPKY VE TVARU TROJÚHELNÍKU.....	17
OBRÁZEK 5 - OBRYSOVÉ ŠÍPKY DO TVARU TROJÚHELNÍKU	18
OBRÁZEK 6 – POPELNICE S KŘÍŽEM	18

11 SEZNAM TABULEK

TABULKA 1 - KATALOG ODPADŮ.....	54
---------------------------------	----

12 PŘÍLOHY

Příloha č.1 – Katalog odpadů

20			KOMUNÁLNÍ ODPADY (ODPADY Z DOMÁCNOSTÍ A PODOBNÉ ŽIVNOSTENSKÉ, PRŮMYSLOVÉ ODPADY A ODPADY Z ÚŘADŮ), VČETNĚ SLOŽEK Z ODDĚLENÉHO SBĚRU
20	O1		Složky z odděleného sběru (kromě odpadů uvedených v podskupině 15 01)
20	O1	O1	Papír a lepenka
20	O1	O2	Sklo
20	O1	O8	Biologicky rozložitelný odpad z kuchyní a stravoven
20	O1	10	Oděvy
20	O1	11	Textilní materiály
20	O1	13	Rozpouštědla
20	O1	14	Kyseliny
20	O1	15	Zásady
20	O1	17	Fotochemikálie
20	O1	19	Pesticidy
20	O1	21	Zářivky a jiný odpady obsahující rtuť
20	O1	23	vyřazená zařízení obsahující chlorofluoruhlodíky
20	O1	25	Jedlý olej a tuk
20	O1	26	Olej a tuk neuvedený pod číslem 20 01 25
20	O1	27	Barvy, tiskařské barvy, lepidla a pryskyřice obsahující nebezpečné látky N
20	O1	28	Barvy, tiskařské barvy, lepidla a pryskyřice neuvedeného pod číslem 20 01 27
20	O1	29	Detergenty obsahující nebezpečné látky
20	O1	30	Detergenty neuvedené pod číslem 20 01 29
20	O1	31	Nepoužitelná cytostatika
20	O1	32	Jiná nepoužitá léčiva neuvedená pod číslem 20 01 31
20	O1	33	Baterie a akumulátory, zařazené pod čísla 16 06 01, 16 06 02 nebo podčíslem 16 06 03 a netříděné baterie a akumulátory obsahující tyto baterie
20	O1	34	Baterie a akumulátory neuvedené pod číslem 20 01 33
20	O1	35	Vyřazené elektrické a elektronické zařízení obsahující nebezpečné látky neuvedené pod čísly 20 01 21 a 20 01 23 N
20	O1	36	Vyřazené elektrické a elektronické zařízení neuvedené pod čísly 20 01 21, 20 01 23 a 20 01 35 O
20	O1	37	Dřevo obsahující nebezpečné látky N
20	O1	38	Dřevo neuvedené pod číslem 20 01 37 O
20	O1	39	Plasty
20	O1	40	Kovy
20	O1	41	Odpady z čištění komínů O
20	O1	99	Další frakce jinak blíže neurčené O

Tabulka 1 - Katalog odpadů

Zdroj: (Vyhláška 381, 2001)

Příloha č.2. – Ukázka rozhovoru

- 1) Jak vnímáte třídění odpadu, třídíte doma?**
- 2) Třídíte odpady ve Vaší třídě, pokud ano, tak jaké?**
- 3) Jak děti zvládají třídit odpad?**
- 4) Jak dětem zprostředkováváte poznatky o třídění odpadu?**
- 5) Jak podporujete děti v rozvíjení kompetence třídit odpad?**
- 6) Máte ve třídě kontejnery? Ví děti, kam se vynáší třídní kontejnery?**
- 7) Jakým způsobem ve vaší třídě šetříte? (pomalovat papír, větší balení = méně odpadu)**
- 8) Vědí děti, že se vytříděný odpad může použít znovu?**
- 9) Používáte vytříděný materiál? Jestli ano, jaký a k čemu? (Krabíčky od čaje, ruličky od toaletního papíru)**
- 10) Zařazujete do ročního programu MŠ nějakou akci, která se týká třídění odpadu?**

Příloha č.3. – Rozhovor č.1. MŠ na vesnici

Rozhovor V1

1) Jak vnímáte třídění odpadu, třídíte doma?

Doma, jako třídíme ty základní odpady. Třeba v naší vesnici teď budeme mít v každé rodině čtyři popelnice na tříděný odpad a budeme muset třídit. Teď začneme třídit hodně. Jinak doma třídíme PET lahve a tak, například kelímky od jogurtů netřídíme vůbec.

Důležité to určitě je, ale spíš si myslím, že to netřídění je o lenosti.

2) Třídíte odpady ve Vaší třídě, pokud ano, tak jaké?

Ve třídě máme koše, máme tam hodně málo prostoru, jak jsme jednotřídka a nemáme to tam moc dobře členěný. Nemáme jednu velkou třídu, ale máme to rozdělené na dvě, takže máme koše na papír, plast a smíšený jakoby bokem. Takže když děláme něco z papíru, tak si musíme koš na papír přinést do třídy, ale že by ho měly děti na očích to ne. To je takové mínus, co víme, že musíme do budoucna nějak zařídit jinak, ale v tom našem malém prostoru to moc nejde.

3) Jak děti zvládají třídit odpad?

No chodíme společně vyhazovat do kontejneru, jak jsme malá školka. Vezmeme si ze školky ty tři koše a vyneseme to, tak v tom se orientují. Například kartón od lipánků se má jít vyhodit, tak jim ho dáme, než jdeme na procházku a děti ho vyhodí podle uvážení do daného kontejneru. Zvládají základy dobře.

4) Jak dětem zprostředkováváte poznatky o třídění odpadu?

Máme velkou didaktickou pomůcku. V dřevěné bedně máme magnetické velké archy, máme k tomu i popelnice na obrázku a pak různé odpadky, například skleněné láhve, ohryzek od jablka a tak. Takže to máme tuhle pomůcku, kterou k tomuhle tématu využíváme.

Spontánně, hlavně jak jsme na té vesnici, tak okolo kontejnerů chodíme denně a různě si o tom vyprávíme. Řízeně, když jdeme vyhodit odpadky ze školky do kontejnerů.

5) Jak podporujete děti v rozvíjení kompetence třídit odpad?

Jak vyhazujeme odpadky samy, tak se o tom často bavíme. Je to hlavně o tom, že ne každá učitelka chce na procházku s dětmi táhnout ty koše, ale my, jak jsme malá mateřská škola, tak si spoustu věcí nad rámec musíme zařídit samy. Tím si to děti moc dobře zapamatují a mají v tom dobrý přehled.

6) Máte ve třídě kontejnery? Ví děti, kam se vynáší třídní kontejnery?

Máme na papír, plast a smíšený, ale bohužel bokem ve druhé třídě. Pokud děláme něco s papírem, tak si koš vezmeme s sebou do třídy, kde zrovna jsme.

7) Jakým způsobem ve vaší třídě šetříte? (pomalovat papír, větší balení = méně odpadu)

Šetříme, tak že děti ví, že musí obrázek domalovat a až potom si ho můžou odnést domů. Při ranních činnostech jim je znovu nabízíme, aby si je domalovaly. Výjimečně, když je to nějaký tříleťák, který chce obrázek nedomalovaný dát mamince, tak mu to dovolíme. Ale musím říct, že jsou naučený, že až domalujou, tak si to odnesou.

Ještě jsme zavedli, že na ranní činnosti dáváme papíry menšího formátu, než je A4. Často se sejde spousta obrázků, které jsou jen částečně nakreslené a ani se neví, kdo jaký obrázek nakreslil, takže jsme to takhle omezili. I omalovánky tiskneme jen na formát A5. Dost často se stává, že děti ani velký formát na vybarvení nebaví, nebo to nestihnou a už se k tomu nechtějí vracet. Velké A4 dáváme jen předškolákům. Takhle se snažíme šetřit. Ranní činnosti jsou podle mě jedno velké plýtvání papíru.

Dokonce jsme teď poslední dobou dávali i ty staré zažloutlé papíry, aby děti věděly, že to jsou zrecyklované papíry, a že se můžou využít na kreslení stejně jako čistě bílé. Malé papíry, jsou také někdy potištěné z jedné strany a děti jsou zvyklé, že se kreslí na jednu stranu a vůbec jim nevadí, že je na druhé straně tabulka například.

Máme i rodiče, které nám přinesou papíry z různých firem potištěné z jedné strany, nebo nějaké vadné kusy papíru a děti jsou na to zvyklé kreslit.

8) Vědí děti, že se vytříděný odpad může použít znovu?

Někdy v květnu budeme mít téma tříděného odpadu, tak se o tom určitě zmíníme. Mimo téma jsme jim to neříkali. Hlavně, jak máme smíšenou třídu, tak těm tříleťákům by to asi moc neřeklo.

9) Používáte vytříděný materiál? Jestli ano, jaký a k čemu? (Krabíčky od čaje, ruličky od toaletního papíru)

Ano to používáme hodně. Třeba v krabíčkách od čaje máme puzzlíky, je to sice nevzhledný, ale účel to splní, nezabere to tolik místa. Potom například z ruliček od toaletáku jsme měli teď adventní kalendář, jinak je hodně využíváme třeba na postavy a podobně. Třeba z ruliček od kuchyňských ubrousků teď budeme dělat poštu, právě na obrázky, co si děti nakreslí, tak aby věděly, kam si mají své obrázky dát, aby se to nekupilo v šuflíku. Z kartónů vyrábíme například prolézačky, také jsme vyráběli peklo, tak to děti také vidí, že se využívá ten kartón, co v něm něco přijde.

10) Zařazujete do ročního programu MŠ nějakou akci, která se týká třídění odpadu?

Teď nově chceme udělat projektový den čištění studánek a jinak mě nic nenapadá. Ono to v klasických mateřských školkách moc nebývá, není na to moc prostor, navíc jak jsme jednotřídka, tak to moc nejde.

Příloha č.4. – Rozhovor č.2. MŠ na vesnici

Rozhovor V2

1) Jak vnímáte třídění odpadu, třídíte doma?

Snažím se třídít odpad, ale vím, že mám ještě mezery (směje se), ve školce se snažíme třídít více kvůli dětem, aby měly správný vzor a dobré návyky. Je občas náročné, když jsou děti k něčemu vedené z domova a my jim pak říkáme jiná pravidla.

2) Třídíte odpady ve Vaší třídě, pokud ano, tak jaké?

Ano třídíme v naší MŠ. Máme koše na plast, papír a smíšený ve vedlejší třídě, když něco vyrábíme děti jsou zvyklé si pro koš dojít a vyhodit odštířky do modrého koše.

3) Jak děti zvládají třídít odpad?

Je vidět, že třídít odpad se snaží i rodiče dětí doma. Děti znají základní třídění odpadu a když si nejsou jisté zeptají se. Některé děti přichází s tím, že doma vůbec netřídí, ale ve školce se snaží.

4) Jak dětem zprostředkováváte poznatky o třídění odpadu?

Používáme didaktickou pomůcku, která se skládá z velkých magnetických archů, ke kterým jsou i popelnice a odpadky. Dále čteme příběhy z knihy Třídilky a když vynášíme školkový odpad, tak se s dětmi o třídění bavíme.

5) Jak podporujete děti v rozvíjení kompetence třídít odpad?

Bavíme se o třídění a učíme se barvy popelnic. Chodíme na procházky okolo kontejnerů a často vynášíme odpadky ze školky, tak že takhle se jim to snažíme vštípit. Občas se stane, že když jsme na procházce, tak nějaké dítě vidí papírek a chce ho sebrat. Řekneme mu ať na to nesahá rukou bez rukavice, sebereme to my a dáme to do sáčku, který nosíme vždy sebou.

6) Máte ve třídě kontejnery? Ví děti, kam se vynáší třídící kontejnery?

Ano, papír, plast a smíšený, společně vynášíme náš odpad do kontejnerů, které jsou blízko naší školky.

7) Jakým způsobem ve vaší třídě šetříte? (pomalovat papír, větší balení = méně odpadu)

Necháváme dětem čas, aby stihly vyplnit celou plochu papíru – neplýtvat papírem, menší velikost. Hlavně u ranních činností jsme zavedli menší formáty papírů, protože se často stane, že dítě obrázek nestihne dobarvit a pak už se k němu nechce vracet. Používáme i papíry, které jsou z jedné strany potištěné.

8) Vědí děti, že se vytríděný odpad může použít znovu?

Předškolní děti ano, mladší děti se budou seznamovat později. Zvědavé děti tuto informaci vědí z domova. Poté s tímto tématem seznamují mladší spolužáky ve školce. Předávají starší mladším informace nápodobou, což je velká výhoda smíšené třídy.

9) Používáte vytríděný materiál? Jestli ano, jaký a k čemu? (Krabičky od čaje, ruličky od toaletního papíru)

Ano, používáme. Vyrábíme z kelímků od jogurtu. Na skleničky od přesnídávek malujeme temperami a vodovkami a děti to moc baví, jednou jsme si vyráběli takové lampičky. V prosinci jsme vyráběli andílky, jejichž tělo bylo z ruliček od toaletního papíru, a po vyrobení jsme je pověsili ve třídě na strop.

10) Zařazujete do ročního programu MŠ nějakou akci, která se týká třídění odpadu?

Ne, ale do budoucna to máme v plánu. Například Den studánky. Téma třídění odpadu rozebíráme spontánně. Například vyhazování odpadků do kontejnerů, při jídle (slupka od banánu, kelímek jogurtu).

Vedeme děti, aby uměly správně odpad roztřídit.

Příloha č.5. – Rozhovor č.1. MŠ ve městě

Rozhovor M1

1) Jak vnímáte třídění odpadu, třídíte doma?

Třídění odpadu si myslím, že je důležité. Hlavně z toho důvodu, že vlastně jsme součástí přírody. Příroda, životní prostředí a svět kolem nás je důležitější pro život nejenom náš, ale i našich dětí.

Samozřejmě doma odpad třídíme.

Jak jsem se k tomu dostala vám můžu ještě říct, jestli vás to zajímá.

Když mi bylo 20 tak jsem byla v Německu jako au-pair, to se u nás v ČR vůbec odpad netřídil a moc se mi to tam líbilo, jak se to dělá. Byla jsem hodně překvapená kolik odpadu se narve do naší popelnice v Čechách, a co všechno je možné z toho vytřídit podle toho, co ten odpad je, jestli je to papír, sklo, plast, takže to, když jsem se vrátila, tak jsem to začala dělat i doma.

Je to hodně znát a stále si myslím, že se máme co učit, stále to v Čechách pořád není ono. Jak právě svozové služby to sypou jeden do druhého. Lidé v ČR nemají třídění v povědomí, není to tady tak zaseté. Kdežto když se kouknete do zahraničí, tak ano. Já mluvím o Německu, protože jsem tam byla v rané dospělosti a dost mě to ovlivnilo. Německo je pro mě velký vzor, když se kouknete na spoustu jejich interaktivních venkovních zábavných center. My máme stezku korunami stromů, tak tam u nich například Dům vzhůru nohama, tak tam je stezka vedená přímo krok po kroku, jak se rozkládá ten odpad. Neučím dlouhou dobu, dostala jsem se k tomu zpět až potom, co jsem si odrodila své děti.

2) Třídíte odpady ve Vaší třídě, pokud ano, tak jaké?

Třídíme pouze papíry a plasty. Třídíme od září 2019. V koupelně mají děti tašky na sběr.

3) Jak děti zvládají třídít odpad?

Já si myslím, že některé děti třídí rády, ale jsou děti, které si to chtějí zjednodušit. Vždy se najde v tom kolektivu někdo, kdo prostě ty drobné papírky, odstřížky vyhodí do směsného odpadu. Pak se najdou, ale také děti, kterým to vadí a jdou to z koše vybírat, když se nedíváme. Zkrátka to tam má někdo nastavené.

4) Jak dětem zprostředkováváte poznatky o třídění odpadu?

Měli jsme téma třídění odpadu. Dále názorným způsobem vždycky říkáme, když je nějaký papír, tak dejte ho do tříděného, když jsou plasty, tak do plastů a vždycky koukáme kam to vhazují. A pokud to dá dítě špatně, tak dáme pokyn, aby to vyndalo a dalo do toho správného. Příležitostně zkrátka. Někdy se stane, že máte promyšlený nějaký program a nastane občas taková situace, kdy je třeba plán úplně překopat a změnit, protože prostě musíte zareagovat hned, pružně. Když to považujete za důležitý, to v danou chvíli přerušit a nahodit aktuální téma, které teď potřebujete probrat, tak to do denního plánu zařadíte. Ale to už chce cit, musí se tam napojit oslí můstek, aby to fungovalo dobře.

5) Jak podporujete děti v rozvíjení kompetence třídít odpad?

No, jak je podporujeme. Vlastním příkladem, nebo řekneme, že bude potřeba si to po sobě uklidit, většinou po nějakých pracovních, výtvarných činnostech. To děti některé rády, některé nerady s velkým odporem a pak jsou děti, většinou holčičky, které velice rády uklízí za všechny. To tam máme ve třídě často.

6) Máte ve třídě kontejnery? Ví děti, kam se vynáší třídící kontejnery?

Ve třídě kontejnery nemáme, máme v koupelně ty tašky s velkýma ušima, který jsou zavěšený na háčkách na radiátoru. Nikde jinde pro ně ve třídě prostor nemáme.

Nejsem si jistá, zda děti zaregistrovaly, že odpadky vynáší paní uklízečky, a že máme velký kontejnery kousek u školky.

Když jdeme zpět z procházky a jdeme kolem třídících kontejnerů, obzvlášť když probíráme toto téma, tak se na ně děti zaměří a vlastně i samy poukážou. Na našem pozemku jsme jim to asi ani nijak neukázali si myslím, spíš venku cestou z té procházky. My máme vlastně ty kontejnery tady u té cesty, co jezdí zásobování, tak že ne vždycky to je úplně vhodné jít tou cestou kvůli bezpečnosti.

7) Jakým způsobem ve vaší třídě šetříte? (pomalovat papír, větší balení = méně odpadu)

Při kreslení a malování si myslím, že děti moc papírem nešetří. Šetří se v tu chvíli, kdy se z papíru vystřihuje a vznikají nějaké větší odstřížky, to tam máme krabici, do které ty barevné papíry dáváme. Děti z těchto materiálů můžou libovolně tvořit, při ranních činnostech nebo odpoledne po spaní. Dopoledne nebo ráno pro ně máme program.

Ono je to totiž těžké, my tu máme spoustu rodičů, kteří se chtějí nějakým způsobem angažovat, tak nám nosí papíry, nejen do kopírky, ale i v různých rolích, barevné papíry, tlusté, tenké, z jedné strany potištěné. U nás potřeba šetření papíru opravdu není. To říkám tedy úplně na rovinu. Je výborné, že rodiče mají tu možnost, dělají v různých firmách, kde třeba maminka dělala v bioprofi, kde měli vadnou roli papíru, protože byla naražená zespona, tak než jí úplně zlikvidovat, tak ji přinesla nám. Takže defacto šetříme, ale z jiných zdrojů.

Hlavně si myslím, tím že děti neviděly, jakým způsobem ten papír vzniká, tak tam zkrátka není ta představa toho úsilí a doby výroby. Možná by nebylo od věci, kdyby byla normální doba, domluvit exkurzi v papírnách, které nemáme daleko. Nebo zkrátka zajet si na výlet do nějakého výukového centra na Šumavu, protože tam vám řeknou také spoustu věcí, co se týče tohoto tématu. Myslím si, že by děti měli znát věci v souvislostech, když jim budete říkat o tom, že se papírem šetří, tak jako jo šetří, ale nevidí prostě tu cestu, tu zdoluhavou cestu od dřeva až po výrobu papíru. I by mohly vědět, že recyklací vzniká opětovná výroba papíru, nebo další produkty.

8) Vědí děti, že se vytríděný odpad může použít znovu?

No tak u toho si nejsem úplně jistá, protože, vzhledem k tomu, že ve školách a ve školách platí různá hygienická nařízení, tak když bychom šli do detailu, tak bychom nemohli použít ani ruličku od toaletního papíru. Záleží na tom, z jakého úhlu pohledu se na to člověk kouká. Když si člověk přinese plato od vajec, mohla tam být salmonela. Zkrátka je potřeba se na to koukat i v širších souvislostech, protože jsou paní učitelky a paní ředitelky, které si s tím hlavu nelámou. Záleží na tom, jak to máte nastavený a taky podle toho, jak moc úzkostné rodiče ve třídě máte. Ono sice jedna věc je zachovat planetu a druhá věc je zdraví.

9) Používáte vytríděný materiál? Jestli ano, jaký a k čemu?

Časopisy používáme na vystřihávání, používáme i ty ruličky. Jako z čeho se vlastně vyrábí tyhle různé postavičky, hodně se na to používají. Je to hlavně o tom, jak je ten člověk nebo učitel nadšený proto, aby dětem předvedl cosi. Když třeba půjdu do detailu a budete dětem chtít ukázat, jakým způsobem vzniká papír, tak si vezmete staré noviny, vezmete si mixér a všechno to uděláte, aby děti viděly, jak se to dá zrecyklovat, jako děti potřebují názornou ukázkou, a aby si to i samy vyzkoušely. Čím více smyslů budou moc použít tím líp si to zapamatují. S tím mám nejlepší zkušenost, zrak, zrak. Právě když budete používat tuhle kašovitou papírovou hmotu, můžete si z ní vyrobit i něco jinýho, nejen ten papír a pro děti je to strašně zajímavý, ale pro školku to znamená, že když chcete dělat takovéhle věci, tak musíte mít další prostory, ve kterých bude možné tyhle věci realizovat. Na třídě to dost dobře nejde

„Co projde smysly, zůstane v mysli.“

10) Zařazujete do ročního programu MŠ nějakou akci, která se týká třídění odpadu?

Ne, musím říct že ne. I když je třeba v dubnu den Země. Já bych si to tady ve městě ani netroufla. Na vesnici možná ano, ale ve městě ne. Protože když budou děti sbírat třeba papírky někde v parku a najdou tam injekční stříkačky a podobně, toho bych se jako bála. Když jdou rodiče na procházku, tak jdou pouze se svými dětmi kdežto my, my jich máme 25 a to prostě neuhlídáte. To bych si netroufla.

Spíš o tom poučit, když jdou s rodiči do lesa a vidí tam něco, co tam nepatří a mají možnost to vzít v rukavicích a dát to někam do tříděného odpadu, tak určitě ano. Tady ve školce nemá člověk ani možnost jim dát třeba gumové rukavice.

Co se týká třídění odpadu, tak to ne, ale třeba nějaké soutěže v tomto duchu, to bych viděla jako reálné, udělat nějakou akci na Den Země na zahradě, ale přímo, že bych šla do přírody něco sbírat to ne. Navíc si myslím, že co se týče rodičů, tak tady v Budějovicích ve městě jsou ti lidi trošku jiní než na vesnici, také nemůžu říct, že každý, ale jsou lidé, kteří vyhledávají právě ty lesní mateřské školky, takové ty víc vázané na přírodu. Ti, co si vyberou tu státní školku, tak od těch bych to fakticky moc nečekala. Pověštinou jsou zvyklí, že mají vše naservírované a za čista.

Příloha č.6. – Rozhovor č.2. MŠ ve městě

Rozhovor M2

1) Jak vnímáte třídění odpadu, třídíte doma?

No jasně třídím, jsem pro srandu celému paneláku. Já jsem milovník přírody, tak že ano.

2) Třídíte odpady ve Vaší třídě, pokud ano, tak jaké?

Třídíme papír, plast a smíšený odpad. Sklo nepoužíváme. Máme tady takové tašky, žlutou a modrou. Jsou kupované a máme to na všech třídách v MŠ. Děti se naučily, že když se stříhá nebo vyrábí, tak vědí, kam vyhodit odstřížky. Když praskne mistička, tak vědí že to patří do plastů.

3) Jak děti zvládají třídít odpad?

Zvládají. V naší třídě ano. I když jsem se ptala, kdo třídí doma, tak dost dětí říkalo, že doma třídí s rodiči.

4) Jak dětem zprostředkováváte poznatky o třídění odpadu?

Povídali jsme si nad ilustracemi. Pak si hráli na školu, dávaly si úkoly a střídaly se ve vedoucích funkcích.

Jednou jsme si s dětmi vystřihali z letáků obrázky, dali jsme si na zem velký papír, pak jsme si dali krabice, jako kontejnery, bylo tam i sklo, baterie a tak. Děti vystřihané obrázky přiřazovaly podle toho, do jakého kontejneru si myslely patří. To je moc bavilo. Protože, jak ve třídě máme pouze plasty a papír, tak jsme chtěly, aby se naučily i přiřadit jiné druhy odpadů k danému kontejneru. Dokonce jsme si udělali i hnědou popelnici na bio odpad. Poté jsme si to dali i na stolečky a byla to jako soutěž, kdo to nejdřív roztřídí. Jezdí sem do kuchyně firma a odváží zbytky jídla. Dříve nám dali DVD, na kterém bylo natočeno, jak s těmi zbytky nakládají. Děti se přitom učili, že žížaly kypří kompost a tohle zpracování formou DVD se jim velice líbilo. Děti si to poté dobře zapamatují.

5) Jak podporujete děti v rozvíjení kompetence třídít odpad?

Povídáme si o tom při vycházkách vlastně toto téma lze do programu dne vmáčknot při jakékoli činnosti. Venku, když jdeme kolem popelnic nebo kontejnerů, tak toho využijeme. Často samy děti upozorní na nepořádek po cestě. Nebo někdy ve Stromovce vidíme rozbitou skleněnou lahev a děti samy upozorní, že to tam být nesmí, a že by se mohla zvířátka poranit. Při hře na školu, spontánně při procházce, hravou formou.

6) Máte ve třídě kontejnery? Ví děti, kam se vynáší třídící kontejnery?

Třídící kontejnery máme ty tašky v koupelně. Když jsme venku na zahradě, tak děti vidí, když přijede to velké auto s rukou, zvedne kontejner, který se zespoda otevře a děti vidí, jak se sype ten obsah do toho auta. Hnědou popelnicí na zahradě nemáme. Když nám přijedou zahradníci, tak děti vidí, že přijedou se svými multikárama a nandají na to bioodpad ze zahrady, který odvezou. To jim také říkáme, že se to dá dále zpracovávat.

7) Jakým způsobem ve vaší třídě šetříte? (pomalovat papír, větší balení = méně odpadu)

Pomalovávají celý papír. Když děti stříhají něco z barevných papírů a zbudou odřezky, tak tady na to máme krabici a tam dáváme různé odřezky, proužky, a poté si z toho děti tvoří samy koláže. Po spaní, nebo v ranních činnostech nejčastěji. Šikovné holčičky to moc baví, chtějí si dělat koláže samy, tak si vezmou nůžky, lepidlo, podložky a na stůl si dají tuhle kouzelnou krabici s odřezky, tvoří si podle vlastní fantazie. Od firem jsme měli třeba potištěné papíry z jedné strany a ta firma to likvidovala, tak nám to dali a děti si na druhou stranu volně kreslí, nebo skládají.

Ani v tom našem třídícím tříděném odpadu moc papírů nebývá, kolik toho zvládnou děti zužitkovat.

8) Vědí děti, že se vytríděný odpad může použít znovu?

Ano vědí. Například když jsme byli ve Stromovce, tak jsme si říkali, že se na papíry musí vykácet stromy, a že bysme žádné stromy neměli, kdyby se to nedalo použít znovu. I u plastů jsme to zmiňovali. Rozebírání plastů by pro ně bylo moc složitý, jako vědí, že se to dá použít znovu, ale postup moc neznají.

Učíme je lásku k přírodě a jak se chovat k celé planetě, tak vědí, že se musí šetřit a třídít odpad. Vidí to i v televizi, když je tam moře a na plážích všude plasty, tak to děti dokážou posoudit. Uvědomí si, že takhle cesta do budoucna nevede.

9) Používáte vytríděný materiál? Jestli ano, jaký a k čemu? (krabičky od čajů, ruličky od toaletního papíru)

Ano, ano to používáme. Teď jsem vlastně vymyslela sněhuláky z lahvíček od actimelu. Děti přinesou lahvičky od actimelu a víčka z pet lahví a když se z mléka přinesou ty větší víčka a dáte to na ten actimel to větší víčko a pak zase menší, tak to udělá pěkný klobouk a děti si vybírají i stejné barvy, aby to ladilo. Nebo klobouk z proužku z ruličky od toaletního papíru, kterým provlékáme proužky vlny, nahoře to svážeme a máme pro sněhuláka čepici. A ze zbytků našich papírů si vystříhají třeba malé čtverečky, nebo kolečka a nalepí to jako knoflíky. Jednou nám dal jeden tatínek, který si kupoval nábytek, takové polystyrenové výplně, takové válečky. Když jsme ten váleček přestříhli na půlku, tak jsem vymyslela, že se z toho dají udělat ruce sněhulákovi. A když nám zbudou větší kusy čtvrtek, tak si vystříhnou třeba obláček a na to posadí toho sněhuláka, kolem nalepí zbytky vaty, co máme, nebo co nám jedna maminka dala zbytky plstě. To potom vypadá jako sníh. Ve sklepě máme teď roztríděné v krabicích lahvičky od aktimelů, víčka, knoflíky, ruličky od toaletáků, vlny a různé bavlnky. Při každém rodičáku prosíme rodiče, jestli mají něco takhle nepotřebného, že nám to mohou přinést, že to zdeláme.

10) Zařazujete do ročního programu MŠ nějakou akci, která se týká třídění odpadu?

To jste mě zaskočila. Tohle se u nás v MŠ nedělá, není tu moc k tomu prostor. Nemáme eko den, nebo tak něco, co by se týkalo odpadů. Cíleně vyloženě ne. Třeba do budoucna pozveme místo záchranářů popeláře, aby to děti viděly.